

КЫРГЫЗ БАНКЫ

2023-жылдын I чейреги үчүн акча-кредит саясаты жөнүндө отчет

Бишкек
2023-жылдын май айы

Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк тарабынан чейрек сайын жарыяланып турат. Инфляциянын негизги факторлорун иликтөөлөргө жана болжолдоолорго, ошондой эле тышкы чөйрөдөгү жана Кыргыз Республикасындагы экономикалык жагдайдын өнүгүүсүнө баа берүүлөргө негизделген акча-кредит саясаты боюнча Улуттук банктын чечимдери жөнүндө коомчулукка маалымат берүү ушул отчеттун максаты болуп саналат.

Кыргыз Республикасындагы акча-кредит саясаты

Тиешелүү акча-кредит саясатын жүргүзүү аркылуу баа туруктуулугуна жетишүү жана аны колдоого алуу **акча-кредит саясатынын максаты** болуп саналат.

Акча-кредит саясатынын негизги инструменти – Улуттук банктын эсептик чени. Жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатын өркүндөтүү жана натыйжалуулугун арттыруу максатында, 2014-жылы Улуттук банк акча-кредит саясатынын жаңы негизине өткөн, ага ылайык Улуттук банктын эсептик чени акча рыногундагы каражаттар наркынын көрсөткүчү болуп саналат. Акча-кредит саясатынын операциялык багыты катары акча рыногунун кыска мөөнөттүү пайыздык чендери эсептелет. Жаңы негизге өтүү максаты катары банктар аралык кредиттик ресурстар рыногун өнүктүрүүгө жана экономиканын реалдуу секторун колдоого багытталган акча-кредит саясатынын пайыздык каналынын ишинин таасирин күчөтүү саналат.

Акча-кредит саясатынын сандык көрсөткүчү – инфляцияны орто мөөнөттүү мезгилде 5-7 пайыз чегинде кармап туруу. Акча-кредит саясатын иштеп чыгуу жана аны ишке ашыруу Акча-кредит саясатынын орто мөөнөттүү мезгилге каралган негизги багыттарынын алкагында жүзөгө ашырылат.

Улуттук банктын акча-кредит саясаты келечекке багытталган саясат болуп саналат, анткени, акча-кредит саясаты жагында кабыл алынган чечимдердин өлкөнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнө таасири белгилүү бир лаг менен жүргүзүлөт. Акча-кредит саясаты Кыргыз Республикасында жана тышкы чөйрөдө экономикалык жагдайдын өнүгүшү боюнча макулдашылган жана экономикалык жактан негизделген болжолдоолордун натыйжасында алынган, кыска мөөнөттүү жана орто мөөнөттүү мезгилдерге каралган инфляция боюнча болжолдоолордун негизинде иштелип чыгат.

Коммуникациялык саясат Улуттук банктын акча-кредит саясатынын негизги инструменттеринин бири болуп саналат. Калкка маалымат берүү жана тиешелүү инфляциялык күтүүлөрдү калыптандыруу максатында, Улуттук банк тарабынан үзгүлтүксүз негизде пресс-релиздер чыгарылып, акча-кредит саясаты маселелери боюнча пресс-конференциялар өткөрүлүп турат. Улуттук банктын өлкөдөгү күндөлүк жана күтүлүп жаткан макроэкономикалык жагдай боюнча баа берүүсү Акча-кредит саясаты жөнүндө отчетто ар бир чейректин үчүнчү айынын башталышында жарыяланып турат. Улуттук банк Башкармасынын эсептик чен өлчөмү маселеси боюнча отурумдарынын графиги банктын расмий интернет-сайтында жарыяланат.

2023-жылдын I чейреги үчүн акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк Башкармасынын 2023-жылдын 29-майындагы № 2023-П-07/35-1-(ДКП) токтому менен жактырылган.

Мазмуну

1-глава. Тышкы чөйрө	6
1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү.....	6
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору	10
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү	14
2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш	14
2.2. Тышкы сектор	17
3-глава. Акча-кредит саясаты	19
3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу	19
3.2. Финансы рыногунун инструменттери	22
3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы.....	26
4-глава. Инфляция динамикасы	27
4.1. Керектөө баа индекси.....	27
4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу	29
5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор	31
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор	31
5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо	33
1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр	37
2-тиркеме. Глоссарий.....	38
3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси.....	40

Резюме

Дүйнөлүк экономика тенденциялары, жогору инфляция жана финансы секторунда жакынкы мезгилде орун алган таасирлерден улам **экономикалык жигердүүлүк басандагандыгын тастыктоодо.** Глобалдуу инфляция энергия продукцияларына жана азык-түлүккө баалар динамикасы өзгөрүшүнүн алкагында төмөндөгөн. Бирок, анда энергия продукцияларына жана азык-түлүккө баалардын өзгөрүп туруусу эске алынбаган базалык инфляция көптөгөн өлкөлөрдө эң жогорку чекке жете элек. Кытайдын “ковид-нөл” саясатынан баш тартуусу дүйнө жүзү боюнча иш жигердүүлүгүн колдоонун маанилүү факторунан болгон. Федералдык резервдик системанын (ФРС) жана Европа борбордук банкынын монетардык бийлиги акча-кредит саясатын күчөтүү курсун улантууда, ал эми Кытайдын, Россиянын жана Казакстандын борбордук банктары инфляцияга түрткү берген жаңы тобокелдиктер байкалбагандыктан өзүнүн негизги чендерин сактап турган. ФАО баалар индекси акырындап төмөндөө тенденциясына ээ жетишерлик жогору деңгээлде сакталып турат. Эл аралык банк секторунда орун алган жагдайдын, ошондой эле дүйнө жүзү боюнча глобалдуу экономикалык жана саясий белгисиздиктин алкагында, мунай рыногунда бир аз жогорулатуу тенденциясына ээ өзгөрүлмөлүү жагдай байкалып турган, мында алтынга баалар акыркы жыл ичинде эң эле жогору чекке жеткен.

2023-жылдын I чейрегинин жыйынтыгы боюнча экономиканын өсүш тенденциясы сакталууда. 2023-жылдын январь-март айларында ИДӨ өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 4,6 пайызга, ал эми “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканаларын эске албаганда 3,9 пайызга жогорулаган. Экономиканын бардык негизги секторлору экономикалык өсүшкө алгылыктуу салым кошкон. 2023-жылдын үч айынын жыйынтыгы боюнча мамлекеттик бюджет профицит менен аткарылган, бул сезондук жагдай болуп саналат. Мында, мамлекеттик бюджеттин киреше бөлүгү сыяктуу эле, чыгаша бөлүгү да жогорулагандыгы белгиленген.

2023-жылдын I чейрегинде соода балансы импорттук сунуштоолордун андан ары өсүшүнүн таасири астында түптөлгөн. Натыйжада өлкөнүн соода балансынын тартыштыгы 2022-жылдын I чейрегиндеги көрсөткүчтөн 30,4 пайызга жогорулап, 1 701,4 млн АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн. Тышкы соода жүгүртүү көлөмү 24,8 пайызга жогорулап, 2,6 млрд АКШ долларын түзгөн.

2023-жылдын I чейрегинде Кыргызстанда жылдык мааниде инфляциянын өсүш арымы эң жогору чекке жетип, басандагандыгы байкалган. Мында тышкы экономикалык шарттарда белгисиздик жана геосаясий тобокелдиктер сакталып турат, алар мурдагыдай эле республика ичинде баалардын жогорулашын шарттоодо. Азык-түлүк товарларына дүйнөлүк баалар бүтүндөй кароого алынган мезгил ичинде төмөндөгөн, бул акырындап Кыргыз Республикасында инфляцияга төмөндөтүүчү таасирин тийгизе баштайт. 2023-жылдын I чейрегинде инфляция 14,7 пайызды түзгөн (2023-жылдын I чейреги/2022-жылдын I чейреги), мында инфляциянын жылдык мааниси (2023-жылдын март айы 2022-жылдын март айына карата) өзгөчө 2022-жылдагы базанын таасири астында 12,7 пайызга чейин төмөндөгөн.

Мына ушундай шарттарда учурда жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатынын багыты сакталып, Кыргыз Республикасынын экономикасында инфляцияга түрткү берген факторлорду чектөөгө багытталган. Монетардык сектордо үстөк ликвиддүүлүк көлөмүнүн өсүш динамикасы уланууда. Бул фактор акча рыногунун катышуучуларынын инвестициялык ишине таасирин тийгизип, ушундан улам, рынок катышуучулары Улуттук банктын арылтуу инструменттерине артыкчылык беришкен. Банк системасында депозит базасын жана кредит портфелин арттыруу иши улантылган. Инвесторлор узак мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздарга караганда кыска мөөнөттүү баалуу кагаздарга көбүрөөк артыкчылык беришкен.

Ички валюта рыногунда айрым мезгилдерде чет өлкө валютасын сунуштоого караганда ага суроо-талап басымдуу болгондугу байкалган. Мындай

шарттарда отчеттук чейрек ичинде Улуттук банк алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текшилөө максатында, 289,9 млн АКШ доллары суммасына чет өлкө валютасын нак эмес формада сатуу боюнча валюталык интервенцияларды жүргүзгөн.

1-глава. Тышкы чөйрө

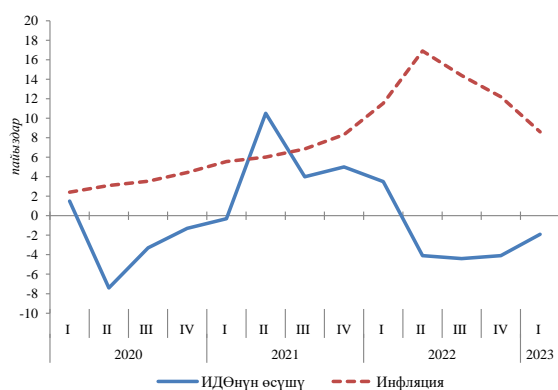
1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү

Дүйнөлүк экономиканын басаңдоосу уланууда. АКШда экономика бир аз жогорулагандыгы белгиленген. Кытайда чектөөлөр жокко чыгарылгандан кийин кийинкиге калтырылган суроо-талап жыйынтыгы экономика аналитиктеринин болжолдоолорунан да жогору болушун шарттаган. ЕАЭБге мүчө мамлекеттерде ИДӨнүн өсүш арымынын динамикасы ар башка багытта калыптанган: Россия жана Белоруссияда төмөндөө белгиленген, ал эми Казакстанда жана Арменияда алгылыктуу динамика катталган. Дүйнөлүк инфляция көп жылдар ичинде белгиленген эң эле жогору чекке жеткен. Баалардын өсүш арымынын тездеши Кытайдан башка бардык кароого алынган өлкөлөрдө белгиленген, ал эми Россияда, Арменияда жана Белоруссияда инфляциялык басым бир аз төмөндөгөндүгү байкалган.

Россия

1.1.1-график. Россияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, «Блумберг» МА, Росстат

2023-жылдын I чейрегинде Россияда экономикалык төмөндөө 1,9 пайызга чейин басаңдаган. Россияда өткөн жылдын II чейрегинде башталган ИДӨнүн терс көрсөткүчү (-4,5 пайыз) акырындап басаңдап, 2023-жылдын I чейрегинде ИДӨнүн төмөндөшү өткөн жылдын ушул эле мезгилиндегиге салыштырганда 1,9 пайызды түзгөн.

2023-жылдын март айында Росстаттын маалыматы боюнча өнөр жай өндүрүшү 2022-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда февраль айындагы төмөндөөдөн кийин (-1,7 пайыз) жогорулаган (+1,2 пайыз). Март айында иштеп чыгаруу өнөр жайында көрсөткүчтөр кыйла жакшыргандыгы

байкалган (+6,3 пайыз), анын өсүшү аскердик-өнөр жай комплексин камсыздаган. Ошол эле учурда казып алуу өнөр жай өндүрүшүнүн көлөмү ОПЕК+ алкагында мунай өндүрүү көлөмү ыктыярдуу кыскаргандыктан 3,6 пайызга төмөндөгөн, транспорттук жүк ташууда да I чейректе санкциялык чектөөлөрдөн улам түтүк аркылуу камсыздоо көлөмү төмөндөгөндүктөн терс көрсөткүч катталган. 2023-жылдын I чейрегинде курулушта иштер көлөмүнүн жогорулашы, өзгөчө турак үйлөрдү эксплуатацияга берүүдөн улам, 8,8 пайызды түзгөн. Ошондой эле, өсүмдүк өстүрүү жана мал чарбачылыгы тармагында өндүрүш көлөмүнүн өсүшүнөн улам, айыл чарбасында алгылыктуу шарттар байкалган.

Инфляциянын жылдык деңгээли убактылуу төмөн чекте сакталууда. 2023 - жылдын март айында инфляция февраль айындагы 11,0 пайыздан кийин кескин түрдө 3,5 пайызга чейин төмөндөгөн. Инфляция деңгээлинин төмөндөшү өзгөчө өткөн жыл ичинде жогору база менен түшүндүрүлөт. Алсак, өткөн жылдын март айында баалар кескин түрдө 7,6 пайызга өскөн.

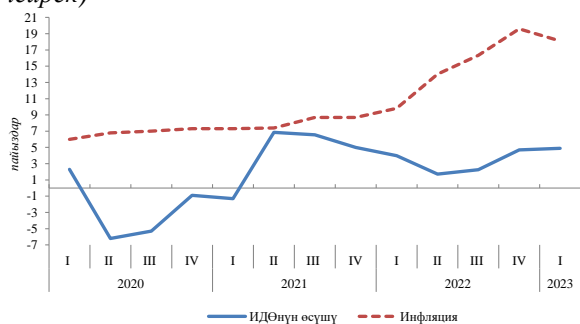
Баалардын учурдагы өсүш арымынын жогорулоосу бир катар факторлор менен текшиленген. Бир жагынан, бул - Россия экономикасынын тышкы соода жана финансылык чектөөлөргө ыңгайлашуусу, ал эми экинчи жагынан, бир катар товарлар тобунда товарлар запасынын жогору деңгээли жана жалпысынан керектөө суроо-талабынын орточо динамикасы.

Казакстан

Казакстан экономикасында өсүш арымы жогорулагандыгы белгиленген. ИДӨнүн өсүш арымына негизги алгылыктуу салым мунай сектору менен камсыздалган. 2023-жылдын январь-март айларында Казакстандын ИДӨсү өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда реалдуу мааниде алганда 4,9 пайызга өскөн. Турак жай болуп саналбаган имараттарды жана курулмаларды куруу жана ремонттоо боюнча иштер көлөмү көбөйгөндүгүнө байланыштуу курулуш тармагында олуттуу өсүш (+15,7 пайыз) катталган, ал эми айыл чарбасында алгылыктуу динамика (+9,1 пайыз) мал чарба продукцияларынын негизги түрлөрүн өндүрүү көлөмүнүн өсүшү менен шартталган, ошондой эле машина куруу өндүрүшүнүн өсүшүнүн (+35,3 пайыз) эсебинен өнөр жай өндүрүшү да (+2,9 пайыз) жогорулаган. Кызмат көрсөтүүлөр секторунда да соода, транспорт жана байланыш тармактарынын эсебинен өсүш (+5,0 пайыз) белгиленген.

2023-жылдын I чейрегинде номиналдык эмгек акынын орточо мааниси 19,3 пайызга өскөн, айкын мааниде 0,6 пайызга төмөндөгөн. Орточо айлык эмгек акынын олуттуу өсүшү курулуш, маалымат жана байланыш, жатакана жана тамактануу кызмат көрсөтүүлөрүн сунуштоо тармактарында катталган. Мында, башка кызмат көрсөтүү түрлөрүн сунуштоо чөйрөсүндө төмөндөө белгиленген.

1.1.2-график. Казакстанда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

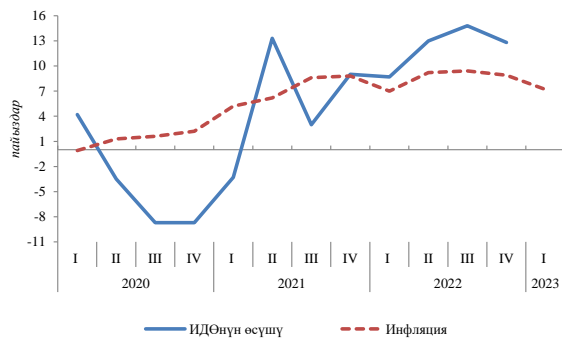
Булагы: Казакстан Республикасынын статистика боюнча агенттиги, Улуттук банктын эсептөөлөрү

айынан тартып Казакстанда керектөө инфляциясынын жылдык арымынын техникалык төмөндөө тенденциясын байкоого болот. Бул, 2022-жылдын март айында инфляция арымы жогору катталган (а/а +3,7 пайыз, ж/ж +12,0 пайыз) өткөн жылдын жогору базасынын таасирине байланыштуу. Ошондой эле инфляциянын төмөндөшүнө тенгенин АКШ долларына (ч/ч -2,7 пайыз) жана орус рублине (ч/ч -16,4 пайыз) карата катышы боюнча чейректик бекемделиши өз таасирин тийгизген.

Армения

2023-жылдын I чейрегинде Армениянын экономикалык жигердүүлүк көрсөткүчү жогору өсүш арымы шарттарында сакталып турган, буга кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсүндө жогору тышкы суроо-талап жана курулуш секторунун алгылыктуу өнүгүшү өз салымын кошкон. Армениянын эмгек рыногунда жагдай жигердүү болуп, бул эмгек акынын өсүшүнө таасирин тийгизген. Экономикалык жигердүүлүк 2022-жылдагы ушул эле мезгилге салыштырганда 12,2 пайызга өскөн. Армения Борбордук банкынын болжолдоолору боюнча 2023-жылы ИДӨнүн өсүш арымы 5,8 пайызды түзөт, буга капиталдын жана резидент эместердин агылыш кирүүсүнүн алкагында тышкы сыяктуу эле, ички суроо-талап да өз таасирин тийгизет.

1.1.3-график. Арменияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

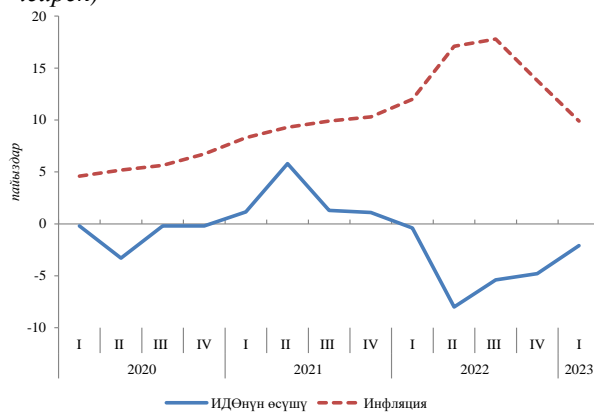

Булагы: Армения Улуттук статистика кызматы, «Блумберг» МА, Армения Республикасынын Борбордук банкы

сакталып турган. Кароого алынган мезгил ичинде негизги чен 2022-жылы 7,75 пайыздан 10,75 пайызга чейин жогорулатылгандан кийин ал 10,75 пайыз деңгээлинде сакталып турган. Инфляция 2022-жылдын декабрь айындагы 8,3 пайыздан 2023-жылдын март айында жылдык мааниде 5,4 пайызга чейин басаңдаган. Жөнгө салуучу инфляция динамикасы 2023-жыл ичинде акырындап басаңдап, 4,0 пайыз максаттуу көрсөткүчкө жакын мааниде катталып турушу күтүлүүдө.

Белоруссия

1.1.4-график. Белоруссияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Беларусь Республикасынын Улуттук статистика комитети

келишин белгилөөгө болот. 2023-жылдын март айында өнөр жай өндүрүшү 1,8 пайызга жогорулаган (буга чейин февраль айында 1,8 пайызга жана 2022-жылдын жыйынтыгы боюнча 3,2 пайызга кыскаруу катталган). Алгылыктуу өсүш ошондой эле, жүргүнчүлөрдү ташуу жана коомдук тамактанууга тиешелүү товарларды ташуу сыяктуу көрсөткүчтөр боюнча белгиленген. Ошол эле учурда Украинага, Европа бирлигине жана АКШга жүк ташууга жана авиа каттамдары аркылуу жүк ташууга тыюу салынгандыктан транспорт, дүң жана чекене соода жүргүзүүнүн терс динамикасы экономиканын жигердүү калыбына келишин кечендетүүдө. Муну менен катар, маалымат жана байланыш тармагы IT-компаниялар коңшу өлкөлөргө которулуп кеткендиктен жана анын кызматкерлеринин саны 10 пайызга жакын азайгандыктан, экономикалык өсүшкө түрткү бере алган эмес. Евразия өнүктүрүү банкы, ИДӨ өткөн жылдын ушул эле

Мындан тышкары, орто мөөнөттүү мезгил аралыгында ИДӨнүн жана экспорттун өсүшүнө жеке инвестициялардын, мамлекеттик капиталдык салымдардын жогору өсүш арымы жана иш өндүрүмдүүлүгүнүн жогорулашы өбөлгө түзөт.

Арменияда инфляциялык чөйрө ооздуктоочу монетардык саясаттан улам, тышкы инфляциялык чөйрөнүн басаңдашынын жана драмдын бекемделишинен улам акырындап жеңилдетилген. Бирок айрым товарларга жана кызмат көрсөтүүлөргө баалар жогору суроо-талап жана инфляциялык күтүү шарттарында жогору деңгээлде

Региондо геосаясий курч абал орун алып тургандыгына карабастан экономикалык жигердүүлүктүн төмөндөө арымы басаңдоодо. Инфляция ооздукталган керектөө суроо-талабынын жана бааны жөнгө салуу сакталып тургандыгынын алкагында төмөндөөдө.

2023-жылдын I чейрегинде Белоруссиянын экономикасынын кыскаруу арымы 2,1 пайызга чейин басаңдаган (январь жана февраль айларында кыскаруу, тиешелүүлүгүнө жараша, 5,0 жана 3,6 пайызды түзгөн).

Негизги фактор катары акыркы 13 ай ичинде өнөр жайында биринчи жолу алгылыктуу өсүш арымынын калыбына

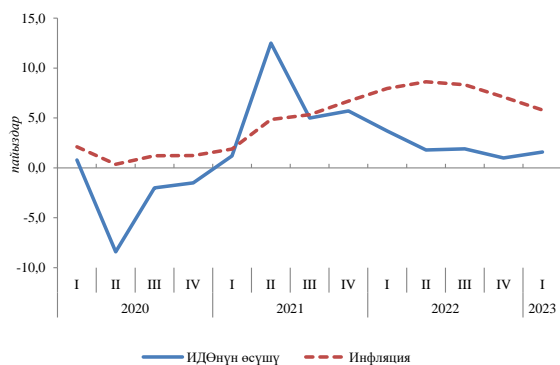
мезгилине салыштырганда өтүп жаткан жылдын II чейреги ичинде эле өсүшү мүмкүндүгүн болжолдоодо.

Белоруссияда жылдык инфляция 2023-жылдын I чейреги ичинде: январь айында 12,0 пайыздан февраль айында 11,7 пайызга чейин жана март айында 6,0 пайызга чейин акырындап басаңдаган. Начар ички суроо-талап, бааны жөнгө салуунун сакталып турушу жана белорус рублинин нарксыздоо арымынын төмөндөшү инфляциянын төмөндөшүнө таасирин тийгизүүдө. Мурдагыдай эле, тышкы таасирлер орун албаса инфляциялык процесстердин басаңдоо тенденциясы сактала тургандыгы күтүлүүдө: инфляция II чейректе 4,0 пайыздан да төмөн болушу ыктымал. Бирок, бааны жөнгө салуунун дезинфляциялык таасири басаңдагандыгына жараша, ошондой эле эмгек акыны жогорулатуудан улам ички суроо-талаптын калыбына келишин болжолдоолорго ылайык, жылдын акырына карата жылдык инфляция күч алат.

АКШ

1.1.5-график. АКШда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: АКШнын Соода министрлиги, АКШнын Эмгек министрлиги, «Блумберг» МА

эле мезгилине салыштырганда (3,7 пайыз) 1,6 пайызга¹ чейин басаңдаган, бул аларга экономикалык жигердүүлүктүн үчтөн экисинен көбү туура келген керектөө чыгашаларынын өсүш арымынын кыскарышы жана дүң жеке ички инвестициялардын төмөндөшү менен шартталган.

АКШнын ФРСсы тарабынан көрүлгөн чаралардын, ошондой эле глобалдуу сунуштоо иштеринин бир аз калыбына келишинен улам баалардын өсүш арымы басаңдаган. АКШда инфляция 2023-жылдын март айында энергия продукцияларына баалардын төмөндөшүнүн жана тамак-аш продуктыларына баалардын өсүш арымынын басаңдашынын натыйжасында 2022-жылдын декабрь айындагы 6,5 пайыздан жылдык мааниде 5,0 пайызга чейин төмөндөгөн. Мында базалык инфляция (тамак-аш продуктыларына жана энергияга бааларды эске албаганда) 2022-жылдын декабрындагы 5,7 пайыздан 2023-жылдын март айында 5,6 пайызга чейин бир аз басаңдаган.

Кытай

Кытай экономикасынын өсүш арымы аналитиктер күткөндөн да жогору арымда күч алган, муну чектөөлөр алынгандан кийин кийинкиге калтырылган суроо-талаптын таасири менен байланыштырышууда, Кытай Эл банкы тарабынан көрүлгөн чараларга карабастан баалардын өсүшү кыйла токтоду.

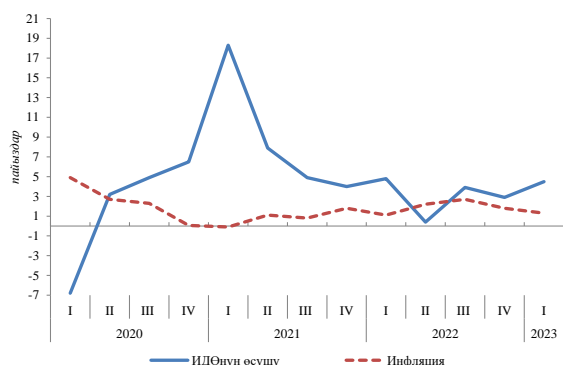
2023-жылдын I чейрегинде Кытай Эл Республикасынын экономикасы жылдык мааниде 4,5 пайызга өскөн, аналитиктердин көпчүлүгүнүн пикири боюнча Кытайда пандемиядан кийинки керектөө суроо-талабынын канааттандырылбагандыгы жагында

¹ АКШнын экономикалык анализ бюросунун алдын ала маалыматы боюнча.

эң эле жогорку чек орун алып турат. Март айында өнөр жай өндүрүшүнүн көлөмү жылдык мааниде 3,9 пайызга өскөн, ошол эле учурда алгачкы эки ай ичинде бул көрсөткүч 2,4 пайыз чегинде белгиленген. Жогору өсүш чекене сатууда байкалган: март айында көрсөткүч 10,6 пайыз деңгээлинде калыптанган, ал эми январь-февраль айларында ал 3,5 пайыз гана чекте белгиленген эле.

1.1.6-график. Кытайда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистикалык бюросу, «Блумберг» МА

болуп саналган кыймылсыз мүлккө инвестициялар көрсөткүчтөрүнүн мурдагыга караганда кыйла жай арымда болсо да төмөндөөсү белгиленген. Жаштар арасында (16 жаштан 24 жашка чейин) жумушсуздук деңгээли Кытайда эң эле жогорку деңгээлге жакындап, март айында 19,3 пайызды түзгөн, бул келечекте экономиканын өсүшүн басаңдатышы ыктымал.

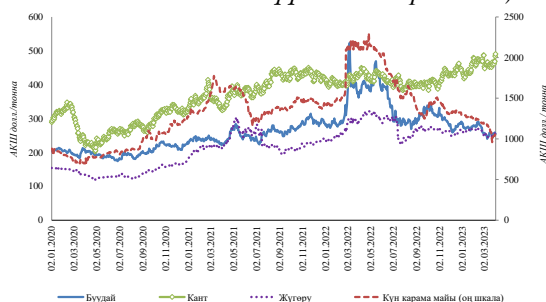
Кытайда керектөө баалары өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда февраль айындагы 1,0 пайыздан январь айында 2,1 пайызга чейин басаңдоо менен март айында 0,7 пайызга гана өскөн, ошол эле учурда инфляциянын максаттуу көрсөткүчү 3,0 пайыз деңгээлинде белгиленген. Чектөөлөр алынып салынгандыгына карабастан, керектөөчүлөр баалар мындан ары да төмөндөшү мүмкүндүгүн эске алып, сарптоолорду кийинкиге калтыруу менен этият болушууда, бул өкмөт экономиканы колдоого алуусу үчүн кошумча чараларды көрүү зарыл экендигин билдирүүдө.

1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору

Дүйнөлүк азык-түлүк рыногунда баалар катары менен он эки ай бою төмөндөгөн, мында дүйнөнүн көпчүлүк өлкөлөрүндө ички баалар мурдагыдай эле жогору. Бул, өнүгүп жаткан өлкөлөрдө азык-түлүк боюнча жогору импорт жана улуттук валюталардын АКШ долларына жана еврого карата жогору өзгөрүлмөлүүлүгү, ошондой эле өсүп жаткан мамлекеттик карыз ички бааларга кошумча түрткү берип жаткандыгы менен шартталган. Жалпысынан, дүйнөлүк мунай рыногунда эл аралык банк системасында орун алып турган жагдайдын алкагында айрым бир тобокелдиктер жана белгисиздик сакталып турат. Рынок катышуучуларынын дүйнөлүк экономиканын келечеги боюнча коптоонуларынын күч алышы геосаясий тобокелдиктер жана жогору инфляция алтын сыяктуу коргоочу активдерге суроо-талаптын өсүшүн шарттаган.

Азык-түлүк рыногу

1.2.1-график. Азык-түлүк товарларына баалардын динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

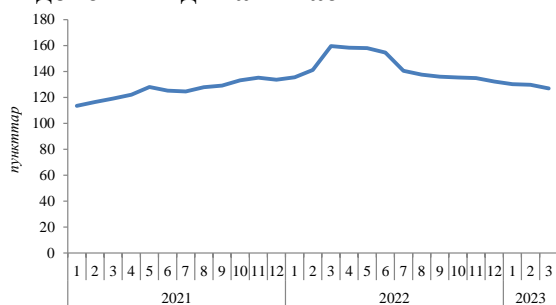
сыяктуу факторлор да өз таасирин тийгизген. Аталган макулдашуу Африкада азык-түлүктүн жетишсиздиги боюнча кооптонууларды да азайткан, анткени бул контингент Украинадан экспорттоо көлөмүнөн кыйла көз каранды.

2023-жылдын I чейрегинде дан эгиндерине жана буудайга дүйнөлүк баалар, Австралияда күтүлүп жаткан олуттуу түшүм алуунун, Европа бирлигинде өндүрүштүн жакшыруусунун, Россиядан сунуштоолор көлөмүнүн көбөйүшүнүн жана Украина тарабынан кара деңиз портторунан экспорттун сакталышынын алкында кыйла төмөндөгөн.

Кароого алынган чейректе өсүмдүк майлары рыногунда баалар төмөндөгөн. Импортко дүйнөлүк суроо-талаптын азайышы пальма жана соя майларына баалардын төмөндөшүнө таасирин тийгизип, ал эми күн карама жана рапс майларына баалар олуттуу экспорттоо сунушунан улам төмөндөгөн.

Кантка баалардын өсүшү, эң негизгиси, Индияда, Таиландда жана Кытайда 2022-2023-жылдардын сезонунан болжолдонгон кантты өндүрүү көлөмүн төмөндөтүү жагына кайра карап чыгууга байланыштуу болгон, бул жогору глобалдуу импорттук суроо-талаптын алкагында, өтүп жаткан сезондо экспорттук сунуштоолордун кыскарышына байланыштуу кооптонууларга алып келген.

1.2.2-график. ФАО азык-түлүк баа индексинин динамикасы

баалардын бир аз түшүүсүнүн алкагында төмөндөгөн. Бирок кантка баа жогорулагандыктан баалар кандайдыр бир деңгээлде текшиленген.

Дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда баалар Кыргыз Республикасында инфляцияга олуттуу таасирин тийгизген жана көп учурда КБИ динамикасынын чегин

Кароого алынган мезгил ичинде негизги азык-түлүк товарларына дүйнөлүк баалар төмөндөгөн, бул негизинен, кантка баадан тышкары, дан эгиндерине жана өсүмдүк майларга баа котировкаларынын төмөндөшү менен шартталган.

Азык-түлүккө дүйнөлүк баалардын төмөндөшүнө дүйнөдө сунуштоо көлөмүнүн олуттуулугу, төмөн импорттук суроо-талап жана Кара деңиз дан демилгеси макулдашуусунун мөөнөтүн узартуу

2023-жылдын I чейрегинде ФАО¹ азык-түлүк баалар индексинин орточо мааниси 2022-жылдын IV чейрегиндеги мааниден 3,7 пайызга төмөн түптөлүп, 129,0 пунктту түзгөн. Мында, 2022-жылдын ушул эле чейрегине салыштырганда бул көрсөткүч 11,4 пайызга төмөндөгөн. Кароого алынган чейрек ичинде ФАО индекси өсүмдүк майына (иштетилбеген мунайга баалардын кыскарышынан улам²) жана сүт азыктарына дүйнөлүк баалардын төмөндөшүнүн, дан эгиндерине жана этке

¹ ФАО азык-түлүк бааларынын индекси – негизги беш азык-түлүк товардык топторго (эт, сүт азыктары, дан эгиндери, өсүмдүк майлар жана кант) эл аралык баа динамикасына көз салып турган, орточо алынган көрсөткүч.

² Өсүмдүк майын керектөөнүн олуттуу үлүшү өнөр жайда, өзгөчө биодизель өндүрүү үчүн колдонулат (өсүмдүк майына баалардын мунай котировкаларынан көз карандылыгы ансыз деле байкалууда), мында күн карама майы мындай таасир тийгизбейт, анткени аны тамак-ашта керектөө үлүшү 95 пайызга жакынды түзөт.

түзүүдө чечүүчү ролду ойнойт. Бул өлкөдө баалардын тышкы рыноктордон кыйла көз карандылыгы менен, ошондой эле керектөө куржунунун жарымына жакынын түзгөн азык-түлүк товарлары жалпы инфляцияга олуттуу салым кошо тургандыгы менен байланыштуу.

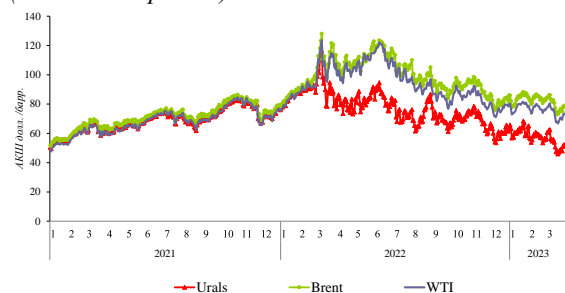
Энергия продукциялар рыногу

2023-жылдын I чейрегинде геосаясий тобокелдиктердин жана эл аралык банк секторунда белгисиздиктин алкагында мунай котировкаларынын өзгөрүлмөлүүлүгү байкалган.

2023-жылдын башталышынан тартып өтүп жаткан жылдын март айынын I жарымына чейин мунайга дүйнөлүк котировкалар баррелине 81-86 АКШ доллары диапазонунда өзгөрүп турган. 2023-жылдын март айынын II жарымынан тартып дүйнөнүн борбордук банктарынын пайыздык чендери өсүшүнүн жана дүйнөлүк рецессия тобокелдиктеринин, ошондой эле АКШнын жана Европанын банк секторунда Американын SVB банкынын банкроттукка учурашынан жана Signature Bank банкынын жабылышынан кийин, көйгөйлөрдүн күч алышынын алкагында мунайга дүйнөлүк баалардын төмөндөшү (15 айлык минимумга чейин) байкалган.

1.2.3-график. Мунайга баанын динамикасы

(АКШ долларында)

2023-жылдын I чейрегинде Brent маркасындагы мунайга орточо баа өткөн чейрекке салыштырганда 7,2 пайызга төмөндөп, баррелине 82,2 АКШ долларын түзгөн (2022-жылдын ушул эле чейрегинде катталган баага салыштырганда 16,1 пайызга төмөндөгөн). Жалпы алганда, 2023-жылдын башталышынан тартып Brent маркасындагы мунайдын орточо баасы баррелине 82,2 АКШ долларын түзгөн (2022-жылы — 99,0 АКШ доллары).

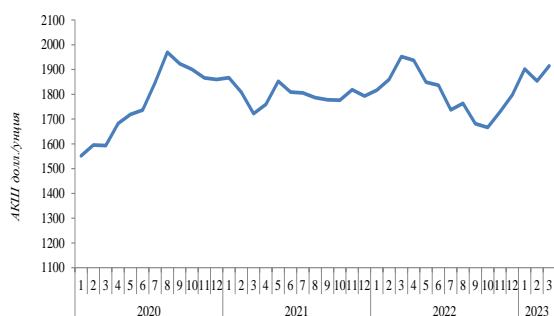
Жалпысынан, дүйнөнүн инвестициялык банктары мурдагыдай эле рецессия тобокелдиктерине көңүл бурушуп, дүйнө жүзү боюнча экономикалык жагдай кыйла начарлашы мүмкүндүгүн көз жаздымда калтырышууда. Дүйнөлүк мунай рыногунда ОПЕК+ өлкөлөрү мунайга баалар кескин төмөндөгөн учурларда рынокту турукташтыруу үчүн мунай өндүрүү көлөмүн кыскартышы мүмкүн.

Мунайга дүйнөлүк баалар КММ өндүрүүчү өлкөлөрдө экспорттук баалардын түптөлүшүнө олуттуу таасирин тийгизүү менен көп учурда Кыргыз Республикасы КММнын жалпы көлөмүнүн ичинен 95 пайызын андан импорттогон Россиянын мунай иштеп чыгаруучу заводдорунда баалардын түптөлүшүндө негизги ролду ойноодо.

Инфляциялык түзүүчүдөн тышкары дүйнөлүк энергия продукциялар рынокторунда баалар Россияда жана Казакстанда экономикалык жигердүүлүк деңгээлин кыйла аныкташат, бул жергиликтүү экономикада эң эле маанилүү суроо-талап факторлорунун бири болуп саналат.

Алтын рыногу

1.2.4-график. Алтынга баа динамикасы

Булагы: «Блумберг» МА

жогорулай тургандыгын болжолдошууда. Fitch Solutions рейтингдик агенттиктин күтүүлөрүнө ылайык, жакынкы жылдар ичинде алтынга баа пандемияга чейинки деңгээлге салыштырганда кыйла жогору баада сакталат. Муну менен катар, рынокто АКШнын ФРСсы катуулатылган монетардык саясатты жүргүзүүнү токтотушу мүмкүндүгү күч алууда, анткени ченди кескин түрдө жогорулатуу банк системасына жана экономикалык өсүшкө да терс таасирин тийгизиши ыктымал.

2023-жылдын I чейрегинде дүйнөлүк рынокто алтынга баа акыркы жылдар ичинде катталган эң эле жогору чекке жакындап, жылдын башталышынан бери 8,0 пайызга жогорулап, 2023-жылдын март айынынын акырына трой унциясына 1969,3 АКШ доллары деңгээлинде түптөлгөн. Отчеттук мезгил ичинде алтынга жалпы суроо-талап биржадан тышкары рынок калыбына келгендигинен 2022-жылдын I чейрегине салыштырганда 1,0 пайызга өскөн. Өнүгүп жаткан өлкөлөрдүн борбордук банктары жана зеркана тармагы тарабынан жогору суроо-талап баалуу металлдар котировкаларына белгилүү бир таасирин тийгизген.

Дүйнөлүк рынокто алтынга жалпы сунуш жылдык мааниде 1,0 пайызга өскөн, бул эң эле жогору деңгээлде - 856 тонна көлөмүндө өндүрүү жана иштеп чыгарууну 310 тоннага жогорулатуу менен шартталган.

Жалпы алганда, 2023-жылы тобокелдиктер жогору болсо да Алтын боюнча дүйнөлүк кеңеш башка эл аралык аналитиктер сыяктуу эле алгылыктуу болжолдоолорду берген.

Кароого алынган мезгил ичинде, рецессия тобокелдиктеринин күч алышы жана глобалдуу белгисиздик шарттарында, ошондой эле рынок катышуучуларынын АКШнын ФРСсы негизги ченди жогорулатууну токтотуусу боюнча күтүүлөрүнөн улам, дүйнөлүк рынокто алтынга баанын жогорулоо тенденциясы байкалган.

Ушуга байланыштуу эл аралык аналитиктер бул актив мындан ары да

2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү

2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш

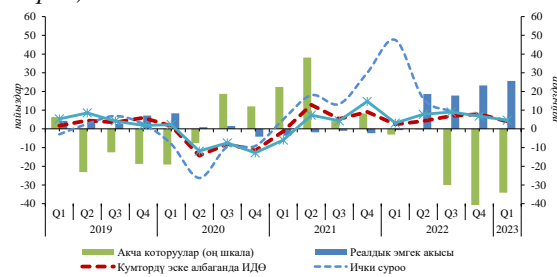
2023-жылдын I чейрегинин жыйынтыгы боюнча экономикалык өсүш 2022-жылдагы алгылыктуу динамика чегинде сакталган. Кыйла жогору өсүш көрсөткүчтөрү өнөр жай жана кызмат көрсөтүү секторлорунда катталган. Өнөр жай көрсөткүчтөрү, мурдагыдай эле, алтын кенин казып алуу сектору тарабынан камсыздалган, бул негизинен, ушул эле мезгилдеги төмөн көрсөткүчтөр менен байланыштуу.

Муну менен катар, геосаясий курч абал шарттарында тышкы тобокелдиктер сакталууда. Мындай шарттарда ички суроо-талап, акча которуулар ж.б. сыяктуу өсүш факторлору алгылыксыз өзгөрүүлөргө дуушарланышы ыктымал.

Суроо-талап

2.1.1-график. Ички суроо-талап жана акча которуулар динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети, эсептөөлөр: Улуттук банк

2022-жылдын жыйынтыгы боюнча ички суроо-талап жогору көрсөткүчтөргө ээ болгон, мында акча которуулардын таза сальдосунун терс динамикасы сакталган.

2022-жылдын алдын ала жыйынтыгы боюнча¹ ички суроо-талаптын өсүшү негизинен дүң топтоонун олуттуу жогорулоосунун эсебинен жылдык мааниде 17,9 пайыз чегинде калыптанган, ал негизинен, 2022-жылдын I чейрегинде байкалган.

Ички суроо-талапка ошондой эле эмгек акынын өсүшү шартында үй

чарбаларынын чыгашасы жогорулагандыгынын эсебинен жеке керектөөнүн өсүшү да таасирин тийгизген. Ошондой эле, өткөн жылга салыштырганда номиналдуу сыяктуу эле, реалдуу эмгек акынын жогору өсүш арымы тенденциясы байкалган. 2023-жылдын январь-март айларында бир кызматкердин орточо айлык номиналдуу эмгек акысы² өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 42,5 пайызга жогорулап, 30,7 миң сомду түзгөн (2022-жылдын ушул эле мезгилинде 14,7 пайызга жогорулоо). Керектөө баалар индексин эске алуу менен эсептелген реалдуу эмгек акы деңгээли 24,2 пайызга өскөн (2022-жылдын январь-март айларында 2,7 пайызга өскөн).

Жумуш менен камсыз болгон жарандардын санынын өсүшү ички суроо-талаптын өсүшүнө кошумча таасирин тийгизген. Калктын жумуш издеп мамлекеттик иш менен камсыздоо кызматынын органдарында эсепте катталган жумушсуз жарандарынын саны 2023-жылдын январь-март айларында 98,8 миң адамды түзгөн, бул өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 3,8 пайызга аз. Жумушчу күчүнүн жалпы санында катталган жумушсуз жарандардын деңгээли 2023-жылдын январь-март айларында буга чейинки мезгилге салыштырганда 0,2 пайыздык пунктка азайып, 2,8 пайызды түзгөн.

2023-жылдын I чейрегинде акча которуулардын терс таза агымы сакталган шартта өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда акча которуулардын дүң көлөмү азайгандыгы байкалган, бул ички суроо-талапка терс таасирин тийгизиши мүмкүн. Мында өткөн чейрекке салыштырганда акча которуулардын дүң агымы кыйла төмөндөгөн (- 34,7 пайыз). Дүң агылып чыгууда, 2022-жылдын январь-март айларына салыштырганда, ушул сыяктуу динамика сакталган шартта өткөн

¹ Актуалдуу маалымат жоктугунан буга чейинки мезгилде катталган маалыматтарга шилтеме келтирилген.

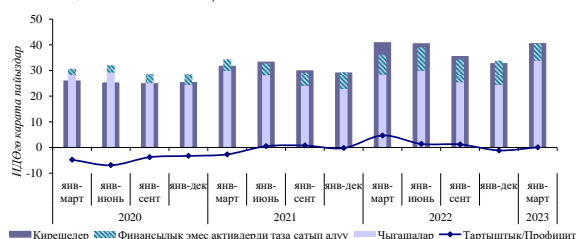
² Чакан ишканаларды эске алуусуз бүтүндөй республика боюнча.

чейрекке салыштырганда басаңдоо тенденциясы байкалууда. Алсак, жеке адамдардын өлкөгө акча которууларынын таза агымы 2023-жылдын январь-март айларында 21,8 пайызга кыскарган.

Мамлекеттик финансы сектору

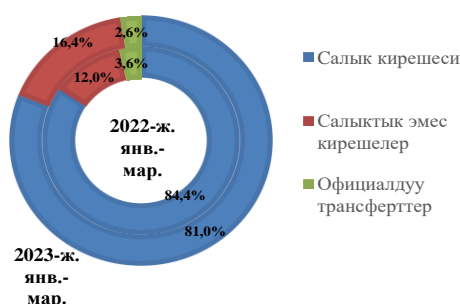
2.1.2-график. Мамлекеттик бюджеттин аткарылышы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Источник: ЦК МФ КР, Национальный банк

2.1.3-график. Мамлекеттик бюджеттин кирешелер түзүмү

Источник: ЦК МФ КР

өсүшү негизинен КНС жана салыктык эмес кирешелердин түшүүсүнүн өсүшү менен камсыздалган. Салыктык кирешелер түзүмүндө киреше жана пайда салыктары боюнча төмөндөө белгиленген («Кумтор Голд Компани» ЖАКтан Кыргыз Республикасынын минералдык-чийки заттар базасын өнүктүрүүгө ар жылдык сумманын түшүүсүнүн кыйла төмөндөшүнүн эсебинен -20,0 пайызга).

Мамлекеттик бюджеттен операциялык ишкердикке чыгашалар, жылдык мааниде 50,1 пайызга же 20,8 млрд сомго жогорулап, 62,3 млрд сомду же ИДӨгө карата 33,9 пайызды түзгөн. Чыгашалардын бардык статьялары боюнча жогорулоо белгиленген: бюджеттик чөйрө кызматкерлеринин эмгек акы фонду жогорулагандыктан, олуттуу өсүш “жалпы багыттагы мамлекеттик кызмат” (+46,0 пайыз) жана “билим берүү” (+61,6 пайыз) статьялары боюнча белгиленген.

Финансылык эмес активдерди таза сатып алуу 2022-жылдын ушул эле көрсөткүчүнө салыштырганда 6,3 пайызга жогорулап, 12,0 млрд сомду же ИДӨгө карата 6,5 пайызды түзгөн.

2023-жыл жыйынтыгы боюнча ИДӨгө карата 2,3 пайыз өлчөмүндө республикалык бюджет тартыштыгы¹ жана 2024-2025-жылдарда бюджет профити күтүлүүдө, ал мамлекеттик карызды төлөөгө, ошондой эле экономикалык өнүктүрүүгө сарпталган чыгашаларды каржылоого багытталат. Мында, фискалдык саясаттын түрткү

Кароого алынган мезгил ичинде алгылыктуу фискалдык импульс Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин түрткү берүүчү бюджет-салык саясаты жүргүзүлүп жаткандыгын тастыктайт, ал чогуу алгандагы суроо-талапка алгылыктуу таасирин тийгизип, бирок инфляцияга айрым бир басымды күчөтүүдө.

2023-жылдын I чейрегинде мамлекеттик бюджет ИДӨгө карата 0,1 пайыз профит менен түптөлгөн, бул ушул мезгил аралыгындагы сезондук көрүнүш болуп саналат. Мында, бюджет профити 2022-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда төмөн калыптанган (ИДӨгө карата 4,6 пайыз), бул чыгашалардын кирешелерге салыштырганда кыйла жогору арымда өсүшү менен байланыштуу.

Операциялык ишкердиктен мамлекеттик бюджетке түшүүлөр 74,4 млрд сомду түзүү менен 2022-жылдын ушул эле көрсөткүчүнө салыштырганда 24,9 пайызга өскөн (ИДӨгө карата 40,4 пайыз). Көрсөткүчтүн

¹ Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын 2023-жылга республикалык бюджетти жана 2024-2025-жылдарга болжолдоолор жөнүндө” мыйзамына ылайык.

берүүчү ролу орто мөөнөттүү мезгилде да сакталат жана ички суроо-талапты камсыз кылат.

Инвестициялар

2.1.4-таблица. Каржылоо булактары боюнча негизги капиталга инвестициялар
(млн сом, пайыздар)

Барыгы	январь-март			
	млн. сом		үлүшү, пайыздар	
	2022-ж	2023-ж	2022-ж	2023-ж
Ички инвестициялар	14 923,9	16 180,4	100,0	100,0
Республикалык бюджет (өзгөчө кырдаалга кеткен каражаттарды кошо алганда)	225,6	1 785,5	1,5	11,0
Жергиликтүү бюджет	115,9	94,6	0,8	0,6
Ишканалар жана уюмдар каражаттары	5 207,0	6 305,6	34,9	39,0
Банктын кредити	208,8	67,9	1,4	0,4
Калктын каражаттары (КР резидентинин кайбар-садага каражаттарын кошо алганда)	6 763,6	6 124,6	45,3	37,9
Тышкы инвестициялар	2 403,0	1 792,2	16,1	11,1
Чет өлкө кредити	1 369,0	746,6	9,2	4,6
Тиксе чет өлкө инвестициялары	630,4	449,9	4,2	2,8
Чет өлкө гранттары жана гуманитардык жардам	403,6	595,7	2,7	3,7

Булагы: КР УСК

Булагы: КР УСК

каржылануучу инвестициялардын көлөмү 28,8 пайызга төмөндөгөн.

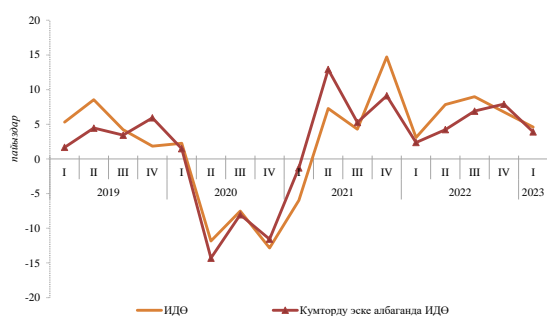
Инвестициялык жигердүүлүк билим берүү (3,9 эсеге көбөйүү), суу менен камсыз кылуу (3,2 эсеге көбөйүү), иштеп чыгуу өндүрүшү (2,5 эсеге көбөйүү) сыяктуу секторлордо белгиленген. Пайдалуу кендерди казып алуу боюнча объекттерди курууга инвестициялардын негизги капиталга - 27,3 пайызга, айыл чарба объекттерин курууга – 11,5 пайызга, саламаттыкты сактоого - 1,9 пайызга төмөндөшү көрсөткүчтүн өсүшүн ооздуктаган.

Сунуш

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистикалык комитетинин алдын ала маалыматтары боюнча 2023-жылдын январь-март айларында ИДӨнүн номиналдык көлөмү 2022-жылдын ушул мезгилине салыштырганда реалдуу мааниде 4,6 пайызга көбөйүү менен 183,9 млрд сомду түзгөн. Каралып жаткан мезгилде Кумтөр алтын кен казып алуу ишканаларын эске албаганда, ИДӨнүн өсүш арымы 3,9 пайызды түзгөн.

2.1.5-график. ИДӨнүн динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: КР УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

Отчеттук мезгилде инвестицияларды өздөштүрүү деңгээли бир аз жогорулагандыгы байкалган.

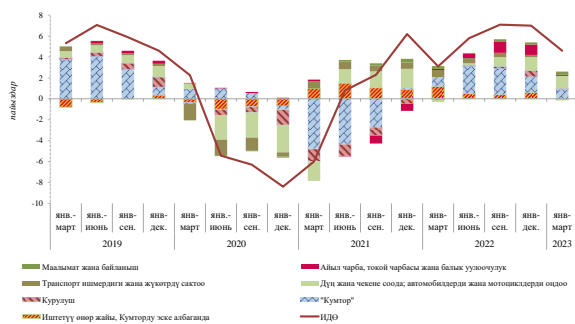
2023-жылдын январь-март айларында негизги капиталга инвестицияларды өздөштүрүү деңгээли 2022-жылдын ушул мезгилине (0,5 пайыз) салыштырганда 3,5 пайызга өскөн. Мында көбөйүү ички каржылоо булактарынын эсебинен каржылануучу инвестициялардын өсүшүнөн улам 9,7 пайызга камсыз болгон. Ал эми тышкы каржылоо булактарынын эсебинен

Экономиканын дээрлик бардык тармактарында жигердүү өсүү белгиленген. Кыйла жогорку өсүш арымы өнөр жай, кызмат көрсөтүү жана курулуш секторлорунда катталган. Өнөр жай секторундагы (+7,5 пайыз) өсүшкө, негизинен, Кумтөр алтын кен казып алуу ишканаларында (+18,9 пайыз) иштеп чыгаруу өндүрүшү түрткү болгон, анын жогорку өсүш арымы мурдагы мезгилдеги төмөн көрсөткүчтөр менен шартталган. Өткөн мезгилдеги төмөн көрсөткүчтөр курулуш секторунун (+2,4 пайыз) өнүгүү динамикасына да таасирин тийгизген.

Отчеттук мезгилде кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсүнүн (+4,8 пайыз) өсүшү, негизинен, дүң жана чекене соода жүгүртүү көлөмүнүн (+11,6 пайыз) өсүшү менен шартталган.

2.1.6-график. Негизги тармактардын ИДӨнүн өсүшүнө салымы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Булагы: КР УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

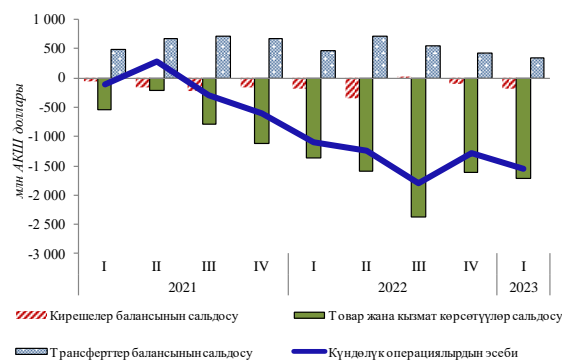
чейин көбөйүп, ИДӨнүн түзүмүндө мурдагыдай эле көбүрөөк бойдон калган.

ИДӨ дефлятору 18,5 пайыз өлчөмүндө оң түптөлгөн, бул 2022-жылдын январь-март айларына караганда 4,0 п.п. жогору.

2.2. Тышкы сектор¹

Соода балансынын терс сальдосунун олуттуу өлчөмү 2023-жылдын I чейрегинде күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгын алдын ала шарттаган.

2.2.1-график. Күндөлүк операциялар эсеби

Эскертүү: Алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча

АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн. Алтынды эске албаганда, экспорт 1,8 пайызга өскөн жана 384,6 млн АКШ долларын түзгөн. Алтын (монетардык эмес), адамдарды ташуу үчүн жеңил автоунаалар жана, транспорт каражаттары, көмүр, маалыматтарды автоматтуу түрдө иштеп чыгуу үчүн машиналар жана алардын түйүндөрү, рудалар жана баалуу металлдардын концентраттары сыяктуу товарларды берүүнүн көлөмү көбөйгөн.

Товарлардын импорту (ФОБ баасында) 2 136,3 млн АКШ долларын түзүп, 27,0 пайызга көбөйгөн. Региондо логистикалык байланыштын кайра түзүлүшү жана пандемия мезгилинен кийин соода көлөмүнүн калыбына келиши, мурдагыдай эле, импорттук операциялардын өсүшүнө таасирин тийгизүүдө. Отчеттук мезгилде текстиль, идиш жуучу машинанын жана таңгактоочу, каптоочу машиналардын тетиктери; маалыматтарды иштеп чыгуу үчүн машиналар; слесардык жабдуулар, телефон аппараттары, автоунаалар, кант, мөмө-жемиштер жана жаңгактар сыяктуу товардык позициялар импорттун көбөйүшүнө салымын кошкон. Ошол эле учурда энергия

Отчеттук мезгилдин башталышынан тартып ИДӨнүн өсүшүнө салым боюнча, кызмат көрсөтүүлөр секторуна салымдын өнөр жайга салымдан ашкандыгы байкалган.

Натыйжада, кызмат көрсөтүүлөр сектору ИДӨнүн өсүшүнө 2,0 п.п. өлчөмүндө көбүрөөк салым кошкон, ал эми өнөр жайга салым 2023-жылдын январь айынан тартып төмөндөө менен 1,5 пайызды түзгөн. Ошол эле учурда кызмат көрсөтүүлөр секторунун салыштырма салмагы отчеттук мезгилде 0,5 пайыздык пунктка – 50,7 пайызга

Болжолдуу жана алдын ала маалыматтар боюнча, күндөлүк эсептин тартыштыгы 2023-жылдын I чейрегинде 1 552,2 млн АКШ долларын же ИДӨгө² карата 51,1 пайызды түзгөн.

Кыргыз Республикасында соода балансынын тартыштыгы отчеттук мезгилде экспорттук берүүлөргө салыштырмалуу импорттун өсүшүнүн озгон арымынын натыйжасында 1 701,4 млн АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн.

Товарлардын экспорту (ФОБ баасында) 15,1 пайызга көбөйүп, 434,8 млн

¹ Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен, алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча. Салыштыруу мезгили – өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек.

² ИДӨгө карата катыштын көрсөткүчтөрү акыркы төрт чейректи камтыган өзгөрүлмөлүү жылдык маалыматтардын негизинде эсептелген.

продукцияларынын айкын көлөмүнүн азайышы эсебинен алардын импортунун 50,5 пайызга төмөндөшү байкалган.

Күндөлүк трансферттердин түзүмүндө жеке которуулардын төмөндөшү жана мамлекеттик сектордун трансферттеринин бир аз өсүшү белгиленген. 2023-жылдын I чейрегинде жеке трансферттердин таза агылып кирүүсүнүн терс динамикасына (25,2 пайызга төмөндөө) акча которуулардын агылып кирүүсүнүн төмөндөшү сыяктуу эле, агылып чыгуусунун көбөйүшү да таасирин тийгизген. Расмий трансферттердин динамикасы, мурдагыдай эле, акча гранттарынын түшүүсү жана эл аралык уюмдарга төгүмдөрдүн эсебинен калыптанган.

Отчеттук чейректе кызмат көрсөтүүлөр балансынын тартыштыгы 22,2 млн АКШ долларына чейин (3,0 эсе) кыскарышы, ал эми «кирешелер» статьясы боюнча терс сальдо баа берүүлөргө ылайык, 177,4 млн АКШ долларына чейин бир аз төмөндөшү күтүлөт.

Улуттук банктын алдын ала жана болжолдуу баа берүүлөрү боюнча, 2023-жылдын I чейрегинде капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби боюнча 1 226,9 млн АКШ доллары өлчөмүндө капиталдын агылып кирүүсү күтүлөт. Капитал менен операциялар эсеби 35,2 млн АКШ доллары өлчөмүндө оң сальдосу менен түптөлөт. Ал эми жеке сектордун резидент эместер алдындагы милдеттенмелери түрүндөгү башка инвестициялардын көбөйүшү эсебинен финансылык эсеп боюнча 1 191,7 млн АКШ доллары өлчөмүндө оң баланс күтүлөт. Резиденттердин чет өлкө активдери, негизинен, банк секторунун нак акчасы жана депозиттери эсебинен көбөйөт.

Ошентип, 2023-жылдын I чейрегинин жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми 325,2 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс сальдо менен түптөлөт.

Сомдун реалдуу жана номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекстери

2.2.2-таблица. Алмашуу курсу боюнча негизги көрсөткүчтөр

	жыл (ор.)			ай отгон жылдын башына карата (айдын акырына)		
	2021 (ор.) (январь-декабрь)	2022 (ор.) ¹ (январь-декабрь)	%	2022-ж. декабрь	2023-ж. март	%
РЭАК	115,8	122,5	5,8	123,8	126,2	1,9
НЭАК	119,6	125,8	5,2	123,8	123,0	-0,6
РЭАК кытай юанына карата	74,4	87,5	17,5	94,7	93,8	-1,0
НЭАК кытай юанына карата	51,7	54,3	4,9	55,9	53,6	-4,1
РЭАК еврого карата	96,7	116,6	20,5	117,8	114,5	-2,8
НЭАК еврого карата	60,8	68,8	13,2	67,7	65,4	-3,4
РЭАК жапон иенасына карата	119,8	160,1	33,7	168,8	168,4	-0,3
НЭАК жапон иенасына карата	67,9	81,6	20,2	83,1	80,4	-3,3
РЭАК каз. тенгесине карата	133,9	144,5	7,9	140,9	131,6	-6,6
НЭАК каз. тенгесине карата	157,0	170,9	8,9	171,1	159,9	-6,5
РЭАК орус рублине карата	123,2	115,2	-6,3	112,8	129,0	14,3
НЭАК орус рублине карата	131,8	123,3	-6,3	116,6	131,4	12,7
РЭАК түрк лирасына карата	187,0	235,1	25,7	237,4	215,1	-9,4
НЭАК түрк лирасына карата	317,2	601,0	89,5	668,6	600,7	-1,2
РЭАК АКШ долларына карата	81,3	86,5	6,4	88,6	88,0	-0,6
НЭАК АКШ долларына карата	54,3	54,6	0,6	54,0	52,5	-2,7

2023-жылдын I чейрегинин акырына карата номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индексинин 2022-жылдын декабрь айына салыштырмалуу алсызданышы жана реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун индексинин бекемделиши байкалган. Айкын маалыматтар боюнча номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (НЭАК) жыл башынан 0,6 пайызга төмөндөп, 2023-жылдын март айынын акырына карата 123,0 түзгөн. Индексин төмөндөшү 2023-жылдын мартында 2022-

жылдын акырындагы курска салыштырмалуу сомдун орус рублине карата 12,7 пайызга бекемделишинен улам, сомдун казак теңгесине карата курсу 6,5 пайызга, кытай юанына – 4,1 пайызга, еврого – 3,4 пайызга, АКШ долларына – 2,7 пайызга жана башка валюталарга карата нарксызданышынын¹ таасиринде калыптанган. НЭАКтын төмөндөшү менен катар эле, Кыргызстанда² инфляциянын кыйла жогору деңгээли реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (РЭАК) 1,9 пайызга өсүшүн шарттаган, бул 2023-жылдын март айынын акырында 126,2 өлчөмүндө катталган.

¹ Сомдун эки тараптуу номиналдуу алмашуу курсунун маалыматтары келтирилген, индексти эсептөө үчүн базалык мезгил катары 2010-жыл колдонулат.

² Кыргыз Республикасында инфляция 2023-жылдын I чейрегинде 3,2 пайыз деңгээлинде түптөлгөн, ошол эле учурда соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө инфляциянын орточо деңгээли алдын ала эсептөөлөр боюнча 0,7 пайызды түзгөн.

3-глава. Акча-кредит саясаты

Отчеттук мезгилде тышкы чөйрөдө сакталып турган белгисиздик жагдайы Кыргыз Республикасында экономикалык абалдын өнүгүшүн, анын ичинде инфляциянын динамикасын алдын ала аныктоочу фактор бойдон калган. Бул шарттарда Улуттук банктын монетардык саясатын жүргүзүү багыты, мурдагыдай эле, Кыргыз Республикасында инфляцияны орто мөөнөттүү мезгилдеги максаттуу көрсөткүчкө чейин төмөндөтүүгө багытталган.

Монетардык саясаттын тактикалык чечимдери банк секторунда үстөк ликвиддүүлүктүн жогору деңгээли сакталып турган шартта кабыл алынган. Ликвиддүүлүктүн агылып кирүүсү бюджеттик каналдардын операциялары сыяктуу эле, монетардык каналдардын операциялары менен да шартталган.

Ички жана тышкы факторлордун таасиринде ички валюта рыногунда алмашуу курсунун бир аз өзгөрүлмөлүүлүгү байкалган. Улуттук банк алмашуу курсунун кескин өзгөрүшүнө жол бербөө максатында, чет өлкө валютасын сатуу боюнча интервенцияларды өткөргөн.

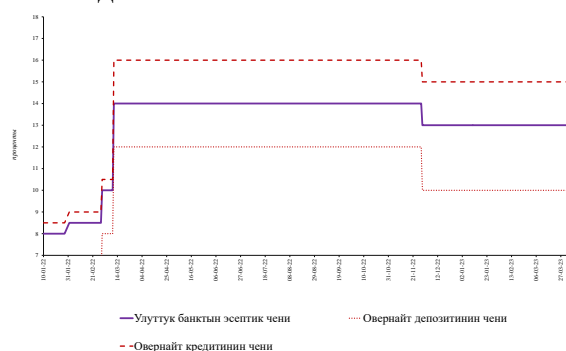
Улуттук банк тарабынан алдын ала көрүлгөн чаралар акча жана валюта рынокторундагы жагдайды салыштырмалуу туруктуу кармап турууга өбөлгө түзгөн. Финансы-банк системасында туруктуулук сакталган. Банк системасында улуттук валютадагы ликвиддүүлүктүн көлөмү жетиштүү болгон.

3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу

Пайыздык саясат

2023-жылдын I чейреги ичинде инфляциялык факторлордун таасири улантылган шартта, Улуттук банк пайыздык саясатынын багытына таянып иш алып барган. Жалпысынан, акча-кредит шарттары инфляциянын монетардык түзүүчүсүн андан ары чектөө менен катуулатылган бойдон калган.

3.1.1-график. Улуттук банктын пайыздык саясаты

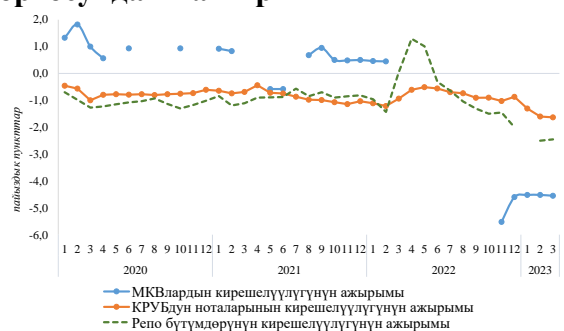
2023-жылдын I чейрегинде Улуттук банк эсептик чен өлчөмү боюнча маселени эки жолу (2023-жылдын 30 - январында жана 27-февралында) карап, натыйжада, эсептик чен 13,00 пайыз деңгээлинде сакталып калган. Бүтүндөй алганда, негизги чен өлкөнүн макроэкономикалык шарттарына жараша сакталып калган жана Улуттук банктын экономикада орун алган тобокелдиктер боюнча саясатын билдирген.

Мындай шарттарда пайыздык чектин алкагы да мурдагы деңгээлде: «овернайт» депозиттери боюнча чен – 10,00 пайыз, ал эми «овернайт» кредиттери боюнча – 15,00 пайыз деңгээлинде калтырылган.

Отчеттук чейрек ичинде акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендеринин төмөндөө тенденциясы сакталган. Ошол эле учурда, жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык МКВны кошпогондо, акча рыногунун чендери пайыздык чектин алкагында калыптанган. Акча рыногунун чендеринин мындай калыптанышы, эң башкысы, банк системасындагы ликвиддүүлүктүн сакталып турган олуттуу профицити менен шартталган.

2023-жылдын I чейреги ичинде акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери менен негизги чендин ортосундагы ажырым бир аз көбөйүү менен терс мааниде калыптанган.

3.1.2-график. Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери менен негизги чен ортосундагы ажырым

динамику показывающего. В январе месяце репо рыногундагы катышуучулар жигердүү болбогондугуна карабастан, отчеттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча операциялардын көлөмү 53,14 пайызга жогорулап, 3,0 млрд сомду түзгөн. Натыйжада, репо-операциялар аркылуу кредит алуу рыногундагы орточо ажырым (-)2,48 пайызга чейин көбөйгөн.

Жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык кыска мөөнөттүү МКВ - МКВ боюнча чендер Улуттук банктын пайыздык чегинен тышкары калыптануусун уланткан, ал эми I чейректе кирешелүүлүктүн жогорулоо динамикасы байкалган. Январь-февраль айларында пайыздык чен 8,48 пайызды түзгөн, ал эми март айында 8,45 пайызга чейин бир аз кыскарган. Натыйжада, эсептик чен менен 12 айлык МКВ боюнча чендин ортосундагы орточо ажырым кыскарып, (-)4,53 п.п. (өткөн чейректе – (-)5,06 п.п.) түзгөн.

Банк секторундагы ликвиддүүлүктү жөнгө салуу

Банк системасындагы үстөк ликвиддүүлүк туруктуу өсүү траекториясын уланткан. Ликвиддүүлүктүн көбөйүшү мамлекеттик жана монетардык секторлордун операцияларынын эсебинен камсыздалган. Ал эми Улуттук банк тарабынан жүргүзүлгөн валюталык операциялар үстөк ликвиддүүлүктүн көбөйүшүнө ооздуктоочу таасирин тийгизген. Каралып жаткан мезгилде банк системасында үстөк ликвиддүүлүктүн орточо күндүк көрсөткүчү 2022-жылдын IV чейрегине салыштырганда 11,6 млрд сомго көбөйүп, 59,5 млрд сомду түзгөн. Ал эми 2023-жылдын январь айынан март айына чейин үстөк резервдин деңгээли 12,5 млрд сомго өсүү менен чейрек акырында 65,9 млрд сомду түзгөн.

Ошондой эле акчага суроо-талаптын төмөндөшү үстөк ликвиддүүлүктүн деңгээлине жогорулатуучу кошумча таасирин тийгизген. Отчеттук чейрек ичинде жүгүртүүдөгү акча 15,5 млрд сомго кыскарган.

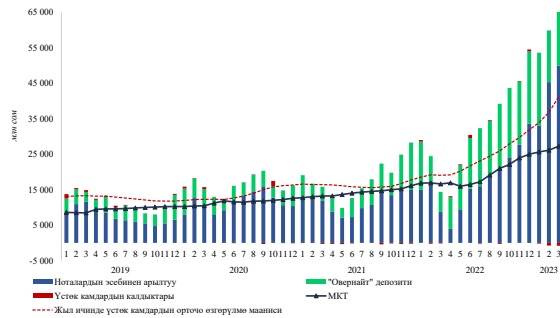
Мындай шарттарда Улуттук банк инфляциянын монетардык түзүүчүсүн чектөө максатында, үстөк ликвиддүүлүктөн арылтуу операцияларынын көлөмүн көбөйтүү үчүн жигердүү иш алып барган. Ошентип, 2023-жылдын I чейрегинде Улуттук банктын арылтуу операцияларынын орточо күндүк көлөмү 60,1 млрд сомго чейин кыйла (2022-жылдын IV чейрегинде – 47,7 млрд сом) көбөйгөн.

Үстөк резервдерди жайгаштыруу боюнча коммерциялык банктардын каалоосуна жараша, арылтуу операцияларынын түзүмүндө Улуттук банктын ноталары басымдуулук кылган. Ошентип, арылтуунун орточо күндүк көлөмү ноталардын эсебинен 42,7 млрд сомго чейин же 71,8 пайызга өскөн (2022-жылдын IV чейрегинде – 28,5 млрд сом же 59,7 пайыз). Натыйжада, отчеттук чейректе «овернайт» депозиттеринин эсебинен арылтуунун орточо күндүк көлөмү 17,4 млрд сомду же 29,0 пайызды түзгөн (2022-жылдын IV чейрегинде – 19,3 млрд сом же 40,3 пайыз).

Ошентип, ноталар рыногундагы орточо ажырым (-)1,51 пайызды түзүү менен 0,58 пайыздык пунктка өскөн. Чейрек ичинде ноталардын орточо салмактанып алынган кирешелүүлүгү январь айындагы 11,70 пайыздан март айында 11,37 пайызга чейин төмөндөгөн (февраль айында Улуттук банктын ноталарынын орточо салмактанып алынган кирешелүүлүгү 11,40 пайызды түзгөн).

Банктар аралык репо шарттарындагы бүтүмдөрдүн кирешелүүлүгү да чейрек ичинде төмөндө

3.1.3-график. Коммерциялык банктардын үстөк резервдери

3.1.4-график. Арылтуу түзүмү

Улуттук банктын кредиттик саясаты

Отчеттук чейрек ичинде банк сектору ликвиддүүлүктүн убактылуу ажырымын жабуу үчүн банктар аралык карыз алышууну гана пайдаланган, Улуттук банктын кыска мөөнөттүү кредиттик ресурстарына муктаждык байкалган эмес (2022-жылдын I чейрегинде берилген «овернайт» кредиттеринин көлөмү 2,7 млрд сомду түзгөн).

Ал эми Улуттук банк монетардык саясатынын кайра каржылоо инструменттери аркылуу узак мөөнөттүү сом ликвиддүүлүгүн сунуштоо операцияларын жүргүзүүнү чектөө боюнча багытын уланткан.

Улуттук банктын валюта саясаты

Отчеттук чейректин ар башка мезгилдеринде ички валюта рыногунда чет өлкө валютасын сунуштоого караганда, ага карата суроо-талаптын көбүрөөк болушу байкалган. Бул жагдай тышкы факторлор сыяктуу эле, ички факторлордун да таасири менен шартталган.

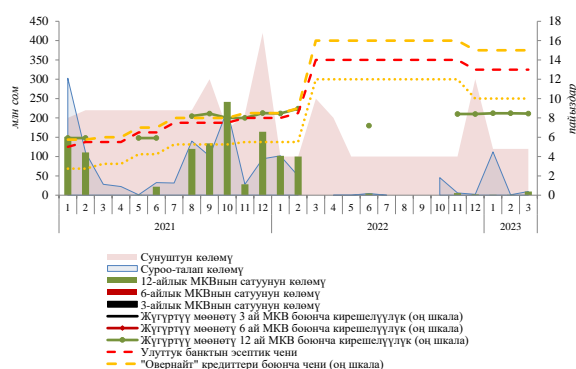
Бүтүндөй алганда, мурдагы чейрекке салыштырмалуу 2023-жылдын I чейрегинде сомго карата АКШ долларынын алмашуу курсунун өзгөрүлмөлүүлүгү жогорулаган. Ошентип, АКШ долларынын сомго карата алмашуу курсунун өзгөрүү диапазону 85,6800 сомдон 87,4200 сомго чейин өзгөрүп турган. Орточо курс 3,5 пайызга жогорулап, 86,7214 сом/АКШ долларын түзгөн (2022-жылдын IV чейрегинде бул көрсөткүч 3,1 пайызга өскөн).

Бул шарттарда Улуттук банк алмашуу курсунун кескин өзгөрүшүн жөнгө салуу максатында, чет өлкө валютасын нак эмес түрдө сатуу интервенцияларын жүргүзгөн. Отчеттук чейректе ички валюта рыногунда чет өлкө валютасын сатуунун жалпы көлөмү өткөн чейрекке салыштырганда 87,7 млн АКШ долларына көбөйүү менен 289,9 млн АКШ долларын түзгөн, анын ичинен 42,4 пайызы (122,9 млн АКШ доллары) февраль айына туура келген.

3.2. Финансы рыногунун инструменттери

Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу

3.2.1-график. МКВ рыногунун индикаторлору

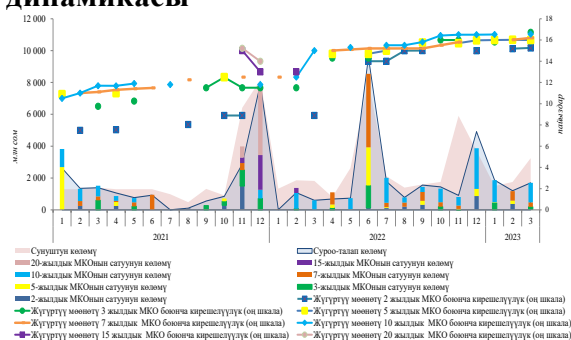

эмес. Бул МКВга караганда кирешелүүлүгү жогору, кыска мөөнөттүү продуктуларга суроо-талап көбүрөөк болгондугуна жана мамлекеттик баалуу кагаздардын ар жылдык эмиссиясынын жалпы түзүмүндө кыйла узак мөөнөттүү баалуу кагаздардын – МКОнун салыштырма салмагын көбөйтүү аркылуу мамлекеттик баалуу кагаздардын жалпы жүгүртүү мөөнөтүн узартуу саясатын жүргүзүүгө байланыштуу болушу мүмкүн.

Жүгүртүүдөгү МКВ көлөмү жыл башынан сатуу көлөмүнүн төмөндөшү жана ордун жабуу көлөмүнүн көбөйүшү эсебинен 88,9 пайызга төмөндөө менен 23,7 млн сомду түзгөн. Ээлик кылуучулардын түзүмүндө коммерциялык банктардын жана резидент юридикалык жактардын үлүшү көбөйгөн, бул көбүнчө институционалдык инвесторлордун портфелинде МКВнын ордун толук жабуу, коммерциялык банктардын портфелинде болгон баалуу кагаздардын ордун жабуу эсебинен МКВнын азайышы менен шартталган.

Мамлекеттик казына облигациялары

3.2.2-график. Мамлекеттик казына облигацияларын сунуштоо, сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

Сатуу түзүмүндө кыйла узак мөөнөттүү кагаздардын (7 жана 10 жылдык МКО) үлүшү басымдуулук кылышына жана, ага жараша, кирешелүүлүктүн (январда – 16,30 пайыз, февралда – 15,75 пайыз, мартта – 16,48 пайыз) жогорулашына байланыштуу, МКОнун жалпы орточо алынган кирешелүүлүгү өскөн.

Негизинен, узак мөөнөттүү (10 жылдык) МКОго суроо-талап күчөгөн (53,0 пайыз) жана ал дээрлик толугу менен (99,5 пайыз) канааттандырылган. Буга жараша, 10 жылдык

Мамлекеттик казына векселдери

2023-жылдын I чейрегинде жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык МКВга суроо-талап азыраак болуп, сатуу төмөнкү деңгээлде болгон.

Сунушталган 6 аукциондун ичинен 3 аукцион гана өткөрүлгөн. Сунуштоонун айлык көлөмү 20,0 пайызга, 120,0 млн сомго чейин өскөн, ал эми жалпы суроо-талап 123,0 млн сомду түзүп, 9,5 пайызга канааттандырылган.

Рыноктун катышуучулары тарабынан МКВга суроо-талап болгон

2023-жылдын I чейрегинде МКО рыногунда жүгүртүү мөөнөтү 15 жана 20 жылдык баалуу кагаздардан тышкары, бардык мөөнөттөгү баалуу кагаздар сунушталган. Катышуучулардын жигердүүлүгү орточо болгон. Отчеттук чейректе, негизинен, кыйла узак мөөнөттүү баалуу кагаздар сатылгандыктан, МКОнун орточо алынган кирешелүүлүгү жогорулашын уланткан.

Бардыгы болуп 11 (кошумча жайгаштырууну кошкондо – 12) аукцион өткөрүлгөн.

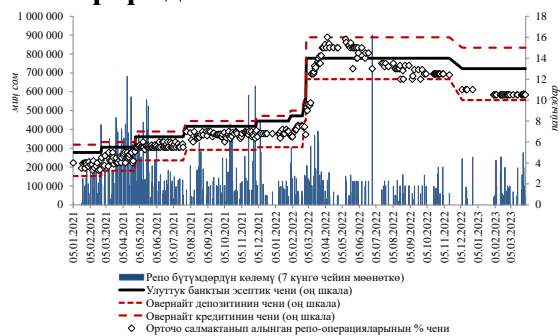
МКО көбүрөөк сатылган: алар жалпысынын, чейрек ичиндеги жалпы сатуу көлөмүнүн болжол менен 55,5 пайызын түзгөн.

Жүгүртүүдөгү МКО көлөмү өсүү тенденциясын улантууда. Жыл башынан тартып жүгүртүүдөгү МКО көлөмү 4,0 пайызга өскөн. Ал эми ээлик кылуучулардын түзүмү дээрлик өзгөргөн эмес: ээлик кылуучулардын жарымын (50,8 пайыз), мурдагыдай эле, институционалдык инвесторлор, үчтөн бирге жакынын – коммерциялык банктар (26,1 пайыз) ээлейт, калган катышуучулар жүгүртүүдөгү бардык МКОнун бештен бирине ээлик кылат.

Май айында Кыргыз фондулук биржасында жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык МКВ жана 2 жылдык МКО менен биринчи тооруктар алдын ала пландаштырылган. Тооруктар Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин мамлекеттик баалуу кагаздарды тооруктарды уюштурууга лицензиясы бар «Кыргыз фондулук биржасы» ЖАКтын соода аянтына чыгаруу боюнча пилоттук долбоорунун алкагында өткөрүлөт. Азыркы учурда мамлекеттик баалуу кагаздар Улуттук банк аркылуу гана жайгаштырылат.

Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногу

3.2.3-график. Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда чендердин жана репо бүтүмдөрүнүн көлөмүнүн динамикасы

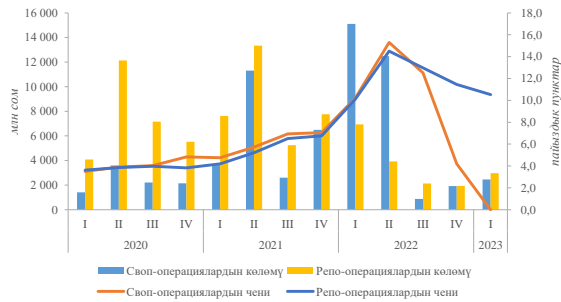

2023-жылдын I чейрегинде банктар аралык кредиттик ресурстар рыногундагы жигердүүлүк 2022-жылдын экинчи жарымындагы төмөн маанилерге салыштырганда белгилүү бир деңгээлде калыбына келген. Отчеттук чейректе улуттук жана чет өлкө валютасындагы стандарттуу бүтүмдөр ишке ашырылган эмес, бардык бүтүмдөр репо шарттарында жүргүзүлгөн. 2023-жылдын январында бир да репо операция ишке ашырылбагандыгына карабастан, 2023-жылдын февраль-март айларындагы бүтүмдөрдүн көлөмү

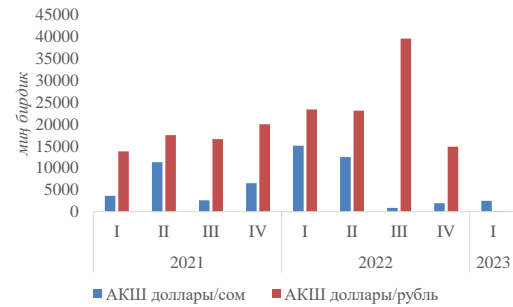
2022-жылдын IV чейрегиндеги көрсөткүчтөн 53,1 пайызга ашып, 2,9 млрд сомду түзгөн. 2023-жылдын февраль жана март айларындагы орточо салмактанып алынган чен 10,5 пайызды түзгөн, ал эми 2022-жылдын октябрь-декабрь айларындагы орточо чен 12,0 пайызды түзгөн. Карыздардын орточо алынган мөөнөтү мартта – 4 күндү, февралда – 2 күндү, ал эми 2022-жылдын IV чейрегинде – 1 күндү түзгөн.

Ликвиддүүлүктүн профицити жана валюта рыногунда салыштырмалуу туруктуу абал орун алган шартта, АКШ доллары/сом жубунда своп шарттарындагы бүтүмдөрдүн көлөмүнүн өсүшүнө карабастан, аларга карата суроо-талап репо шарттарындагы бүтүмдөргө караганда азыраак болгон. Свop-операциялар рыногу коммерциялык банктардын ресурсун тартуунун альтернативдүү булагы болуп саналат. Каралып жаткан мезгилде сом жубундагы своп-операцияларынын көлөмү 28,1 пайызга көбөйүү менен 2,5 млрд сомду түзгөн (IV чейректе – 1,9 млрд сом). АКШ доллары/рубль жубунда своп-операцияларынын көлөмү 99,0 пайызга кыйла кыскарып, 142,4 млн орус рублин (IV чейректе – 14,9 млрд рубль) түзгөн.

3.2.4-график. Репо-бүтүмдөр жана своп-операциялар рыногу

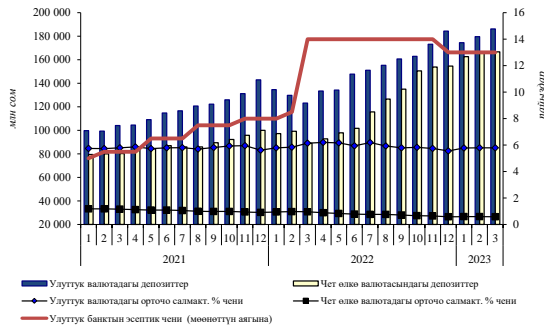

3.2.5-график. АКШ доллары/рубль жана АКШ доллары/сом жуптарында ишке ашырылган своп-операциялар динамикасы

Депозиттик рынок

3.2.6-график. Коммерциялык банктардын депозиттеринин динамикасы

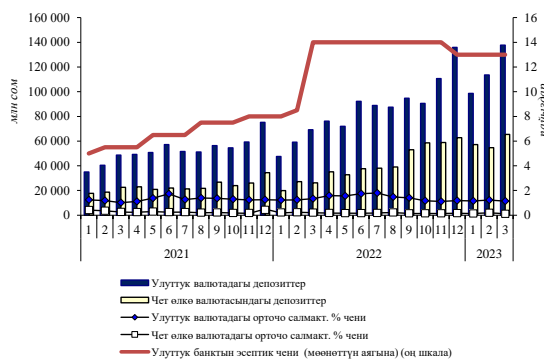

2023-жылдын I чейрегинде депозиттик базанын өсүшүн уланткан, бул, эң башкысы, чет өлкө валютасындагы депозиттердин жогорулашы менен түшүндүрүлөт. 2023-жылдын март айынын акырында улуттук валютадагы депозиттик база 2022-жылдын декабрь айындагы көрсөткүчтөн 1,0 пайызга ашып, 186,3 млрд сомду түзгөн. Мындай өсүш, негизинен, 2022-жылдын декабрь айынан тартып мөөнөттүү депозиттердин 6,9 пайызга жогорулашы менен шартталган, мында талап боюнча

төлөнүүчү депозиттер 3,4 пайызга өскөн, ал эми эсептешүү эсептери 6,3 пайызга кыскарган. Чет өлкө валютасындагы депозиттик база мөөнөттүү депозиттердин – 16,5 пайызга, эсептешүү эсептеринин - 7,6 пайызга өсүшү жана талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин – 4,6 пайызга жогорулашы эсебинен 7,8 пайызга көбөйгөн.

Депозиттердин долларлашуу деңгээли 47,2 пайызга чейин (2022-жылдын декабрынан тартып +1,6 п.п.) жогорулаган, ошол эле учурда эсептик курска коррективировкалоо менен долларлашуу деңгээли 0,9 п.п., 46,5 пайызга чейин көбөйгөн.

3.2.7-график. Коммерциялык банктардын депозиттеринин агымдарынын динамикасы

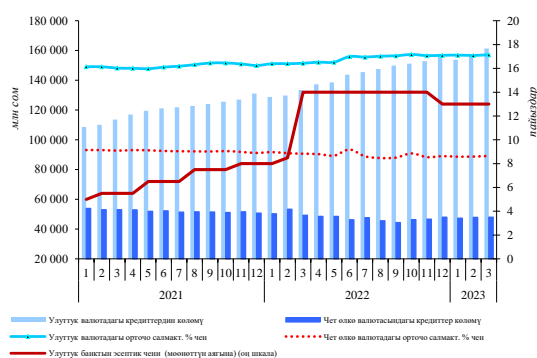
Улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттер боюнча чендер бир аз төмөндөө тенденциясы менен жогору деңгээлде сакталып калган. 2022-жылдын март айында улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттер боюнча пайыздык чен (калдык) 2022-жылдын декабрына салыштырганда 0,1 п.п. төмөндөп, 12,2 пайызды түзгөн. Улуттук валютадагы жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча чендер 1,4 п.п. 10,4 пайызга чейин кыскарган.

Депозит рыногунда концентрациялануу индекси¹ кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата 2023-жылдын башталышынан тартып 0,01 п.п. 0,12 п.п. чейин жогорулаган, бул концентрациялануу деңгээлинин орточо экендигин тастыктап турат жана рынокто бирдей үлүштөгү сегиз катышуучу иш алып барып жаткандыгына дал келет.

Кредиттик рынок

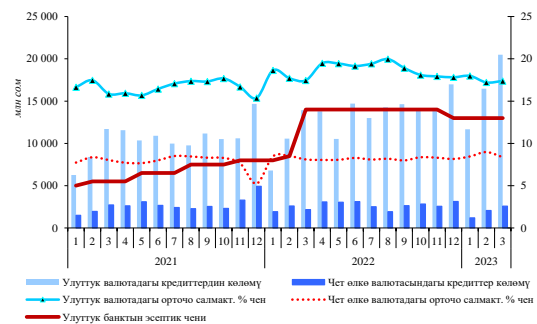
Коммерциялык банктардын кредит портфели улуттук валютадагы кредиттердин көбөйүшү эсебинен өскөн.

3.2.8-график. Коммерциялык банктардын кредиттик карызынын мезгилдин акырына карата динамикасы

2023-жылдын март айында улуттук валютадагы кредиттер 2022-жылдын декабрынан тартып 3,5 пайызга 161,4 млрд сомго чейин көбөйгөн. Негизги секторлордун ичинен керектөө кредиттери (+7,0 пайыз) жана соодага кредиттер (+4,4 пайыз) кредиттөөнүн жогорку арымын көрсөткөн, ал эми ипотекага кредиттер 3,5 пайызга, айыл чарбасына – 1,2 пайызга өскөн. Чет өлкө валютасындагы кредит портфели 2023-жылдын январында төмөндөп, бирок март айынын акырында 2022-жылдын декабрындагы деңгээлге чейин калыбына келген. Ушундан улам кредит портфелинин долларлашуусу 2023-жылдын мартында 0,6 п.п., 22,9 пайызга чейин төмөндөгөн. Алмашуу курсуна корректировкалоо менен долларлашуу деңгээли 1,0 п.п., 22,6 пайызга чейин төмөндөгөн.

3.2.9-график. Мезгил ичинде коммерциялык банктар тарабынан жаңыдан берилген кредиттердин динамикасы

Улуттук валютадагы кредит портфелинин пайыздык чени акча-кредит саясатынын катуулатылышынан улам, жогору бойдон калган. Улуттук валютадагы кредиттер боюнча чендер 2022-жылдын декабрынан тартып өзгөрүлбөстөн, 2023-жылдын март айында 17,1 пайызды түзгөн. Чет өлкө валютасындагы чендер өткөн жылдын декабрындагыдай эле 8,6 пайызды түзгөн.

Кредиттөө рыногунун жалпы концентрациялануу көрсөткүчү туруктуу болгон жана 0,08 деңгээлинде түптөлгөн, бул концентрациялануунун төмөн деңгээлине туура келет жана рыноктун он эки банктын ортосунда бөлүштүрүлүшүнө эквиваленттүү. Тармактык концентрациялануу көрсөткүчү 0,32 көрсөтүү менен кредиттөөнүн негизги үч секторун билдирет.

Кредит портфелинин сапаттык көрсөткүчү 2023-жылдын март айынын жыйынтыгы боюнча төмөнкүчө түптөлгөн: кредит портфелинде мөөнөтүндө төлөнбөгөн кредиттердин үлүшү 2,9 пайызды түзүү менен 0,2 п.п. көбөйгөн. Пролонгацияланган

¹ Бул индекс банктардын портфелинде көрсөткүчтүн концентрациялануу деңгээлин көрсөтөт. Концентрациялануу деңгээли Херфиндаль-Хиршмандын индекси эсептөө методикасы боюнча эсептелет жана көрсөткүчтүн салыштырма салмагынын квадраттарынын жалпы көлөмдөгү суммасын түшүндүрөт. Индекс 0дөн 1ге чейинки маанини кабыл алат. Индексин 0,10дон кем мааниси концентрациялануунун төмөн деңгээлине; 0,10дон 0,18ге чейин – концентрациялануунун орточо деңгээлине; 0,18ден жогору – концентрациялануунун жогорку деңгээлине дал келет. Мисалы, 0,50гө барабар концентрациялануу индекси, рынокто бирдей үлүштөгү эки катышуучунун, ал эми 0,3 – үч катышуучунун катышуусуна эквиваленттүү ж.б.

кредиттердин кредит портфелине карата салыштырма салмагы төмөндөөсүн уланткан, бирок дагы эле жогору деңгээлде сакталууда, көрсөткүчтүн мааниси 2022-жылдын декабрь айынан 0,7 п.п. кыскаруу менен, 2023-жылдын март айында 8,3 пайызды түзгөн.

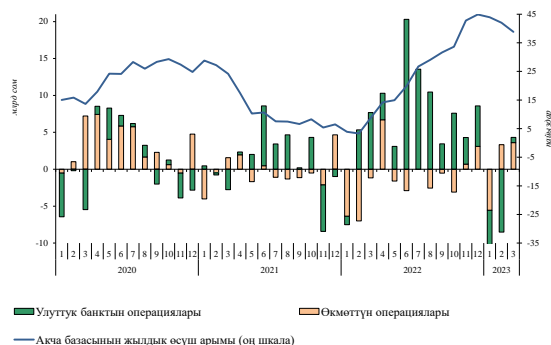
3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы

Акча базасы 2023-жылдын I чейрегинде Улуттук банктын валюталык операцияларынан улам кыскарган, мында өкмөттүн бюджеттик операциялары ооздуктоочу таасирин тийгизген. Жыл башынан тартып акча базасы 5,8 пайызга кыскарып, 214,2 млрд сомду түзгөн, мында январь-февраль айларында, айрыкча, Улуттук банктын валюталык операцияларынын эсебинен төмөндөө байкалган. Март айында резервдик акча, көбүнчө мамлекеттик чыгашалардын жогорулашынын эсебинен кайрадан көбөйгөн.

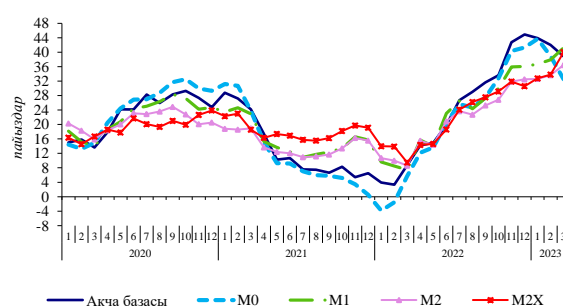
2023-жылдын I чейрегинде резервдик акчанын көбөйүшү мамлекеттик башкаруу органдарынын операциялары менен шартталган. Акча топтомдорунун жылдык өсүш арымы бардык компоненттердин өсүшүнүн эсебинен жогорулоо динамикасын көрсөткөн.

Ошол эле учурда, жылдык мааниде акча топтомдорунун өсүшүнө карабастан, жыл башынан тартып бир аз кыскаруу байкалган. Акча топтомунун чейрек ичинде төмөндөө динамикасы, негизинен, банктардан тышкаркы (M0) акчанын кыскарышы менен шартталган, алар жыл башынан 6,9 пайызга төмөндөп, мезгилдин акырында 164,2 млрд сомду түзгөн. M1 ("тар" мааниде колдонулуучу) акча топтому 7,3 пайызга кыскарган жана 254,2 млрд сомду түзгөн, ал эми M2 (кеңири мааниде колдонулуучу акча топтому) 5,7 пайызга төмөндөп, 316,2 млрд сом өлчөмүндө калыптанган жана чет өлкө валютасындагы депозиттерди камтыган M2X акча топтому 2,8 пайызга кыскарып, мезгил акырында 431,2 млрд сомду түзгөн. Депозиттик базанын жалпы көлөмү жыл башынан 0,1 пайызга кыскаруу менен 267,1 млрд сом деңгээлинде катталган.

3.3.1-график. Мамлекеттик башкаруу органдарынын жана Улуттук банктын операцияларынын акча базасынын өзгөрүүсүнө салымы

3.3.2-график. Акча топтомдорунун номиналдык өсүш арымы (жылдык мааниде)

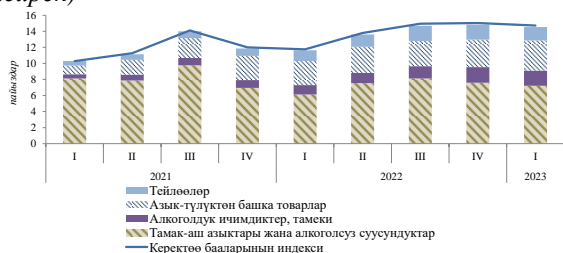
4-глава. Инфляция динамикасы

2023-жылдын I чейрегинде Кыргызстанда эң жогорку көрсөткүчкө жетүү менен инфляциянын жылдык мааниси боюнча өсүш арымы басаңдаганы байкалган, мында тышкы экономикалык шартта белгисиздик абал жана геосаясий тобокелдиктер сакталууда, алар мурдагыдай эле Кыргыз Республикасында баанын жогорулашына басым көрсөтүп келет. Жалпы кароого алынган мезгил ичинде азык-түлүк товарларына болгон дүйнөлүк баа төмөндөгөн жана бара-бара Кыргыз Республикасындагы инфляцияга төмөндөтүүчү таасирин тийгизе баштайт.

4.1. Керектөө баа индекси

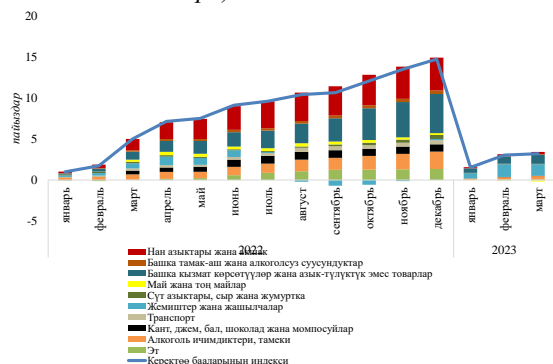
4.1.1-график. КБИ түзүмүнүн динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

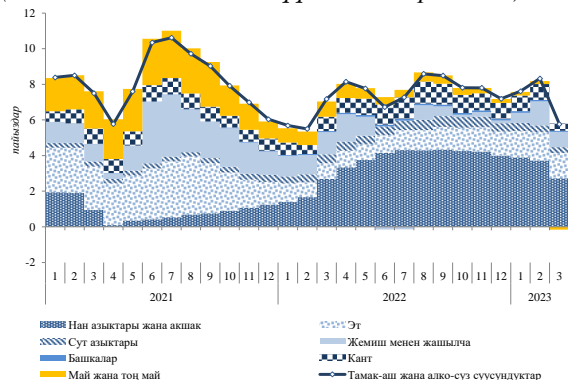
4.1.2-график. КБИ салымынын динамикасы

(жыл башынан бери)

4.1.3-график. Азык-түлүккө баа динамикасынын жылдык КБИге салымы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

түзгөн).

Азык-түлүктөн башка товарлардын салымы жылдык мааниде 2022-жылдын I чейрегиндеги 3,0 п.п.дан 3,7 п.п. чейин өскөн, ал эми баалардын өсүшү

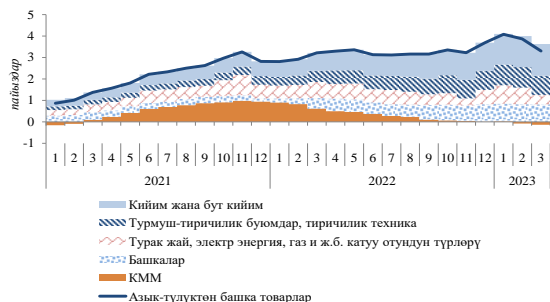
2023-жылдын I чейрегинде инфляция 14,7 пайызды (2023-жылдын I чейреги/2022-жылдын I чейреги) түзгөн, мында инфляциянын жылдык мааниси (2023-жылдын март айы 2022-жылдын мартына карата) 12,7 пайызга төмөндөгөн, бул 2022-жылдагы базанын таасирине жараша болгон. 2023-жылдын башталышынан тартып инфляциянын тездеши тышкы экономикалык жана геосаясий шарттардын түптөлүшүн чагылдырып, 2023-жылдын январь-февраль айларында азык-түлүккө баанын бара-бара жогорулашы менен шартталган. I чейректин акырына карата өсүш арымы басаңдаган, бул азык-түлүк товарларынын өсүш арымы басаңдашынын жана улуттук валюта курсу турукташуусунун эсебинен жүргөн.

КБИ өсүшүнө негизги салым 2022-жылдын IV чейреги сыяктуу эле «тамак-аш азыктары жана алкогольсуз суусундуктар» (КБИге салым 7,2 п.п.) жана «азык-түлүктөн башка товарлар» тобу менен камсыз болгон. Тамак-аш азыктарынын жана алкогольсуз суусундуктардын баасы өткөн жылдын базасы жогору болгондугуна байланыштуу жылдык маанисинде 16,8ден 12,7 пайызга чейин төмөндөгөн. Ошону менен бирге кароого алынган чейрек ичинде азык-түлүк товарларынын өсүш арымы эттин, жогорку сорттогу жана биринчи сорттогу ундун, канттын, сүт азыктарынын, жашылча жана жемиштердин баасынын өсүшүнүн эсебинен жогорулаган (бул товарлардын КБИге суммардык салымы 5,1 п.п.

12,9 пайызды түзгөн. Геосаясий чыңалуунун сакталып турушу, импорттолуучу товарлардын тышкы рынокторундагы ыңгайлуу жагдай жана 2023-жылдын башталышына карата алмашуу курсунун волатилдүүлүгү азык-түлүктөн башка инфляциянын факторлору болуп саналат. Бензинге жана дизель майына баанын төмөндөөсү азык-түлүктөн башка инфляцияга бааны бир аз төмөндөтүү жагында таасирин тийгизген.

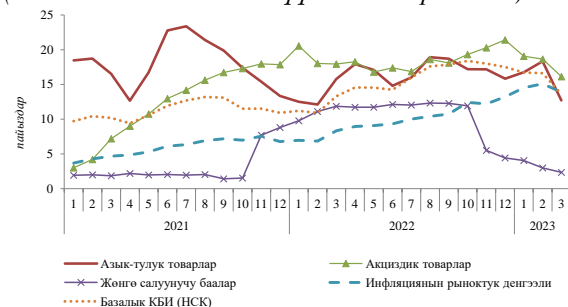
4.1.4-график. Азык-түлүктөн башка товарларга баа динамикасынын жылдык КБИге салымы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

4.1.5-график. Товарлар топтору боюнча КБИ динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

көңүл ачуу жана маданият» топторундагы кызмат көрсөтүүлөргө баанын жогорулашы менен шартталган. 2023-жылдын I чейрегинде 2022-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда, Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин методикасы боюнча эсептелген базалык инфляция 15,6 пайызды түзгөн. 2023-жылдын март айында рыноктук инфляциянын көрсөткүчү жылдык мааниде 13,9 пайызды түзүү менен өсүшүн уланткан, ошол эле учурда орточо жылдык рыноктук инфляция 14,5 пайыз деңгээлинде түптөлгөн.

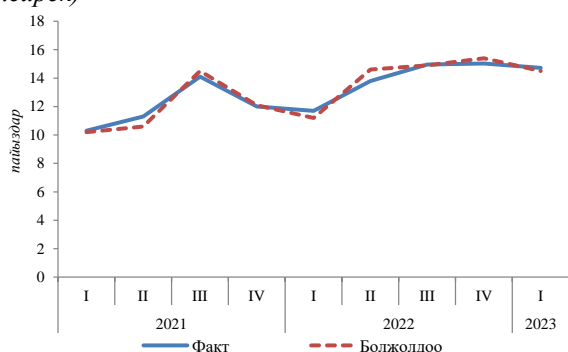
2023-жылдын I чейрегинде азык-түлүктөн башка товарларга баанын өсүшүнө кийим-кече жана бут кийим (+13,8 пайыз), тиричилик техникасы (+23,9 пайыз), электр энергиясы, газ, отундун башка түрлөрү (+6,6 пайыз) жана башка товарлардын топтору көбүрөөк салым кошкон. Байкоого алган чейректе күйүүчү-майлоочу материалдардын наркы 5,1 пайызга төмөндөгөн, ошол эле учурда россиялык мунайды кайра иштетүү заводунун сатыкка чыгаруунун баасы жогорулагандыктан жана Россиянын ички рыногунда сезондук тартыштыктан улам дизель майы 21,8 пайызга кымбаттаган.

Акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө баанын өсүшү 2023-жылдын I чейрегинде 9,9 пайызды түзгөн (2022-жылдын I чейрегинде – 7,9 пайыз). Аталган топто индекстин өсүшү негизинен «ар кандай товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр», «тойканалар мейманканалар», «билим берүү», «эс алуу,

4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу

4.2.1-график. Керектөө баа индексинин айкын жана болжолдуу мааниси

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

2023-жылдын I чейрегинде инфляциянын иш жүзүндөгү деңгээли Улуттук банктын күтүүлөрүнөн 0,2 п.п. жогору түптөлгөн.

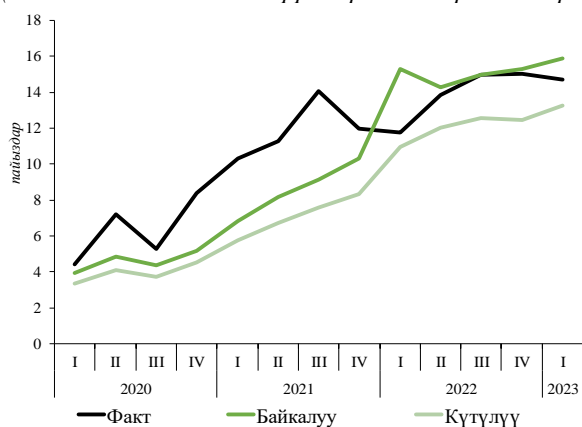
Инфляциянын болжолдуу маанисинин айкын мааниден бир аз четтөөсү дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда баалардын волатилдүүлүгү жана геосаясий белгисиздик жагдайда азык-түлүк инфляциянын арымы күткөндөн дагы кыйла тездегендиги менен шартталган.

Инфляциялык күтүүлөр

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин сурамжылоосунун маалыматы боюнча, калктын инфляциялык күтүүлөрү 2023-жылдын I чейрегинде жогорулаган. Байкалган жана иш жүзүндөгү инфляциянын ортосундагы айырма жогорулаган, бул калк арасында баалардын жогорулашы күтүлгөн туруктуу тенденциянын бар экендигинен кабар берет (4.3.1-график). Ишканалардын баа боюнча күтүүлөрү 2022-жылдын акыркы айларынын деңгээлинде сакталууда (4.3.2-график). Эсептөө методикасы кайра каралгандыгына байланыштуу инфляциялык күтүүлөрдүн сандык мааниси Кыргыз Республикасынын Акча-кредит саясаты жөнүндө мурдагы отчеттордун жыйынтыгынан айырмаланганы менен, негизги мазмуну жана баяндоо тартиби ошол бойдон калат.

4.2.2-график. Инфляциянын айкын мааниси, үй чарбаларынын байкоого алынуучу жана күтүлүп жаткан инфляциясы

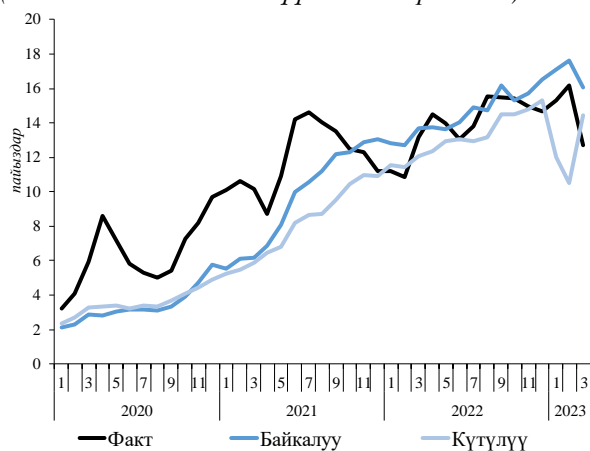
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Калктын инфляциялык күтүүлөрү 2023-жылдын I чейрегинде өскөн. Баалардын өсүүсүнүн тездешин күтүп жаткан респонденттердин үлүшү 43,4 пайызга чейин көбөйгөн (2022-жылдын IV чейрегине карата +1,5 п.п.), бул 2023-жылдын январь-февраль айында баалардын өсүшүсүнүн тездешине байланыштуу. 2023-жылдын башталышында баалардын кескин өсүүсүн эске алганда калктын инфляциялык күтүүлөрү жогору деңгээлде сакталышы күтүлүүдө.

4.2.3-график. Инфляциянын айкын мааниси, ишканалардын байкоого алынуучу жана күтүлүп жаткан инфляциясы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

төмөндөтүү боюнча пландарды кабыл алгандыгын эске алганда инфляциялык басым бир аз басандайт деп айтууга болот.

Инфляциялык күтүүлөрдүн кыйла жай мааниде узак мөөнөткө сакталышы экономикалык агенттердин аракетин өзгөртүшү мүмкүн. Мындай кырдаал түзүлсө, Улуттук банк тарабынан инфляциянын орто мөөнөттүү максаттуу көрсөткүчүнө жетишүүсү тездейт.

2023-жылдын февраль айында баалардын төмөндөшүн күтүп жаткан ишканалардын үлүшү көбөйгөндүктөн улам, ишканалардын инфляциялык күтүүлөрү жылдык мааниде 10,5 пайызга (2023-жылдын январь айына карата – 1,5 п.п.) көбөйгөн. Бирок март айында ишканалардын инфляциялык күтүүлөрү кайрадан жогорулоо жагындагы тенденцияга ээ болгон, бул маани 2022-жылдын декабрь айындагы көрсөткүчтөн ашкан эмес. Ишканалар өз күтүүлөрүнө 2022-жылы башталып ушул жылдын аралыгында жүргүзүлө турган активдүү фискалдык саясатты, бир катар административдик тарифтерди жогорулатуу, ошондой эле 2023-жылдын март айында айкын инфляцияны

5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор

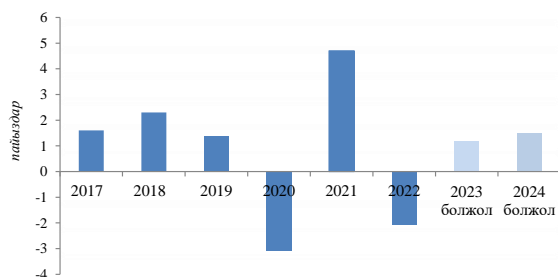
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор

5.1.1. Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн өнүгүүсүн болжолдоо

Россия

5.1.1.1-график. Россиянын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булагы: ЭВФ, «Блумберг» МА, Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, Россия Банкы

Экономиканын ыңгайлашуусунан улам, өтүп жаткан жылда жана кийинки жылдарда ички дүң өнүмүнүн өсүшү күтүлөт.

Россия Банкынын баа берүүсү боюнча тышкы соода шарттарына карата экономиканын бара-бара ыңгайлашуусу, 2023-жылы 0,5-2,0 пайызга, ал эми 2024-жылы 1,5-2,5 пайызга экономиканын өсүшүн камсыз кылат. Социалдык жеңилдиктерди кеңейтүүнүн жана импорттук товарлардын жеткиликтүүлүгүн жогорулатуунун эсебинен керектөөчүлөрдүн маанайынын

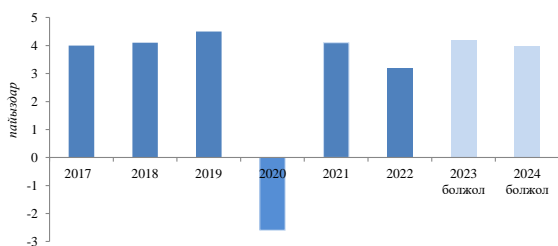
жакшырышы шартында керектөөчүлөрдүн суроо-талаптарын калыбына келтирүүнүн белгилери байкалууда. Мамлекеттик инвестициялардын кеңейиши жалпы суроо-талапты кеңейүү үчүн бюджеттик саясаттын салымын жогорулатат. Бирок Украинада эскалация болгон учурда, азык-түлүккө жана энергия ресурстарына баалар көтөрүлгөн же дүйнө жүзү боюнча негизги чендердин өсүшү тездетилген учурда, өсүш алсыз болушу мүмкүн.

Россия Банкынын баа берүүсү боюнча инфляция максаттуу деңгээлде 2024-жылда гана сакталат. Калктын инфляциялык күтүүлөрү төмөндөгөн, ал эми көпчүлүк тармактарда компаниялардын баа күтүүлөрү өсүүнү уланткан. Экономиканын санкциялык чектөөлөргө ыңгайлашуусун эске алуу менен Россия банкы өтүп жаткан жылга инфляцияны 4,5-6,5 пайыз чегинде болжолдоодо.

Казакстан

5.1.1.2-график. Казакстандын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булагы: «Блумберг» МА, эл аралык финансы институттары

Казакстанда экономиканын орточо өсүш арымы болжолдонууда.

Дүйнөлүк банктын болжолдоосуна ылайык Казакстандын экономикасы боюнча орточо өсүш күтүлүүдө, ошол эле учурда өлкөнүн ИДӨсү 2023-жылы 3,5 пайызга жана 2024-жылы 4,0 пайызга чейин өсүшү күтүлүүдө. Мунайды казып алуу көбөйүшүнүн эсебинен көмүр суутек сектору өсүштүн негизги көрсөткүчү болуп саналат. Соода боюнча негизги өнөктөштөрдүн экономикасынын

өсүшүнүн келечеги алсызданышына жана сатып алуучулук жөндөмдүүлүгүн төмөндөткөн ички инфляциянын жогору болушуна байланыштуу 2023-жылга карата болжолдоолор согушка чейинки болжолдоолорго салыштырмалуу кайра каралган.

Казакстандын Улуттук экономика министрлигинин базалык сценарийине ылайык аяр жана жоопкерчиликтүү бюджеттик саясат жүргүзүүнүн натыйжасында ИДӨ 2023-жылы 4,2 пайызга өсөт.

Инфляциянын деңгээли максаттуу диапазонго кийинки жылда гана кайтат. Болжолдоолорго ылайык 2023-жылда инфляциянын деңгээли азык-түлүккө жана аралык

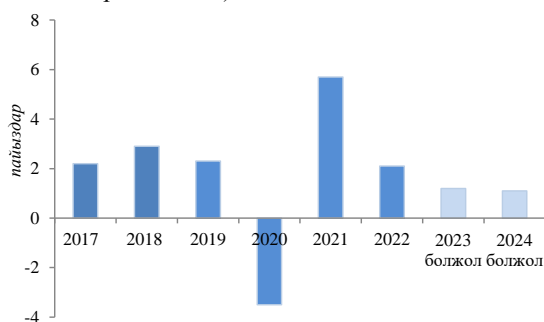
импорттук товарларга баанын жогору болушунан улам максаттуу диапазондон жогору 4,0-6,0 пайыз бойдон калат жана максаттуу диапазон 2024-жылы калыбына келет. Инфляция 1990-жылдардын акырынан баштап ар кандай тармактардагы эмгек акынын жогорулашынан жана кризиске каршы бюджеттик колдоо чараларынан улам жогорку чекке жеткен. Баалар бардык жерде өскөн, бирок азык-түлүккө баанын өсүшү инфляциянын өсүшүнүн негизги фактору болуп саналат.

АКШ

5.1.1.3-график. АКШнын реалдуу

ИДӨсүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булагы: «Блумберг» МА, эл аралык финансылык институттары

АКШнын Федералдык резерв системасынын билдирүүсү боюнча 2023-жылдын март айындагы банк системасындагы терс кесепеттер үй чарбалары жана ишканалар үчүн кредиттик шарттарды катуулатууга алып келиши ыктымал, бул экономикалык активдүүлүккө, эмгек рыногуна жана инфляцияга терс таасирин тийгизиши мүмкүн.

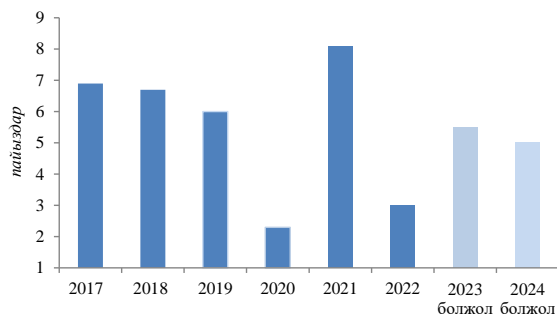
Бул натыйжалардын таасиринин деңгээли белгисиз бойдон калууда жана рецессиялык тобокелдиктердин жогорулашынын жана уланып жаткан геосаясий чыңалуулардын жагдайында экономикалык өсүштүн басаңдашы күтүлүүдө. Буга байланыштуу эл аралык талдоочулардын АКШнын ИДӨсүнүн өсүшүнө карата божомолдору да бир аз кыскарган.

АКШнын Федералдык резерв системасынын маалыматына ылайык чыгымдардын өсүшүн өз керектөөчүлөрүнө жүктөп коюу барган сайын экономикалык субъекттер үчүн кыйынга турууда жана баалардын өсүшү орто мөөнөттүү мезгилде орточо деңгээлде калат. АКШнын Федералдык резерв системасынын маалыматы боюнча PCE¹ индекси 2023-жылы 3,3 пайызга көбөйгөн, ал эми мурда 3,1 пайыз күтүлгөн. 2024 жана 2025-жылга карата баалар өзгөртүүсүз – тиешелүү түрдө – 2,5 пайыз жана 2,1 пайыз бойдон калган. АКШнын Федералдык резерв системасынын медиандык болжолдоолоруна ылайык 2023-жылы негизги чен 5,1 пайызды түзүп, кийинчерээк монетардык саясат бир кыйла жеңилдетилиши күтүлүүдө (чен 2024-жылы 4,3 пайызга чейин жана 2025-жылы 3,1 пайызга чейин төмөндөйт).

¹Жеке керектөөгө чыгаша бааларынын индекси (PCE inflation) АКШда инфляция көрсөткүчтөрүнүн бири болуп саналат, ал бүтүндөй экономика масштабында керектөөчүлөр тарабынан товарларга жана кызматтарга баанын өзгөрүшүнө көз салып турат. Керектөө бааларынын бардык инфляциялык көрсөткүчтөрүнүн ичинен PCE товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн эң кеңири топтомун камтыйт.

Кытай

5.1.1.4-график. Кытайдын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү (жылга карата жыл)

Булагы: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистика бюросу, «Блумберг» МА

2023-жылы өсүш 5,0 пайызга көбөйө тургандыгы билдирет.

Bloomberg аналитиктери белгилегендей Кытайдын ИДӨсү 2023-жылы 5,5 пайызга жана 2024-жылы 5,0 пайызга көбөйө тургандыгы күтүлөт. ЭВФ март айында өз болжолдоолорун жаңыртып, 2023-жылы 5,4 пайызга жана 2024-жылы 4,5 пайызга чейин өзгөрткөн. Дүйнөлүк банк өз болжолдоолорун 2023-жылы 5,1 пайызга жана 2024-жылы 5,0 пайызга жогорулаткан.

Аналитиктер учурдагы баа боюнча абалды эске алуу менен, 2023-жылы керектөө инфляциясы расмий максатка – 3,0 пайызга жетпешти мүмкүн деп эсептешип, аны 2,0 пайыз деңгээлде баалашат.

5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо

Улуттук банк монетардык саясатты иштеп чыгууда орто мөөнөттүү келечекте экономикалык процесстерди өнүктүрүүнүн ар кыл сценарийлеринин модель түзүүнүн жыйынтыктарына таянат. Болжолдоо дүйнөлүк изилдөө агенттиктеринин жана институттарынын эксперттик баа берүүлөрүнө жана болжолдоолоруна таянуу менен, учурдагы мезгилдин таасирлерин жана өбөлгөлөрүн болушунча эсепке алуу менен түзүлөт.

2023-жылдын I чейрегинде тышкы шарттарды жана ички конъюнктураны өнүктүрүү жөнүндө божомолдор негизинен Улуттук банк Башкармасынын 2023-жылдын февраль айындагы отурумунда бекитилген базалык сценарийге ылайык келет.

Ошентип, 2023-жылдын I чейрегинде монетардык шарттарды жакшыртуу жана демилгелөөчү бюджет-салык саясатын жүргүзүү, чогуу алгандагы суроо-талаптын өсүшүнө жана Кыргыз Республикасындагы экономикалык жигердүүлүккө алгылыктуу таасирин тийгизүүсүн уланткан. Байкоого алынган ички өндүрүштүн динамикасы соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасынын өсүш арымынан күч алган, бул ошондой эле керектөө кредиттеринин динамикасынын жогорулашы менен аныкталган.

2023-жылдын I чейрегинде геосаясий тобокелдиктердин жана эл аралык банк секторундагы белгисиздиктин фонунда дүйнөлүк мунай котировкаларынын волатилдүүлүгү байкалган. Жалпысынан, 2023-жылдын март айынын акырында банк секторунда рецессия келип чыгуу тобокелдиги коркунучунун натыйжасында мунайдын баасы 2021-жылдагы эң төмөн баага чейинки деңгээлге төмөндөгөн, бул өз кезегинде мунайга суроо-талаптын төмөндөшүнө алып келет. Бирок бир катар ОПЕК+ өлкөлөрү май айынан тартып 2023-жылдын акырына чейин «мунай рыногунун туруктуулугун сактоо» максатында казып алууга чектөөлөрдү киргизгендиги жөнүндө маалымат, буга чейинки Акча-кредит саясаты жөнүндө отчеттун базалык сценарийинин болжолдоолорун сактоого мүмкүндүк берди.

Эл аралык азык-түлүк рынокторунда негизги айыл чарба өсүмдүктөрү боюнча баалардын өсүшү басандаган, бул өтүп жаткан жылы төмөндөө жагына азык-түлүккө

баага корректировкалоо жөнүндө күтүүлөрдү сактап калууга жагымдуу белги болуп саналат.

Жогору деңгээлде сакталып турган тышкы жана ички инфляциялык жагдай, ошондой эле экономика агенттеринин кыйла туруктуу жогорку инфляциялык күтүүлөрү республикада тең салмактуулук деңгээлинен ашкан деңгээлде инфляциянын түптөлүшүн шарттайт.

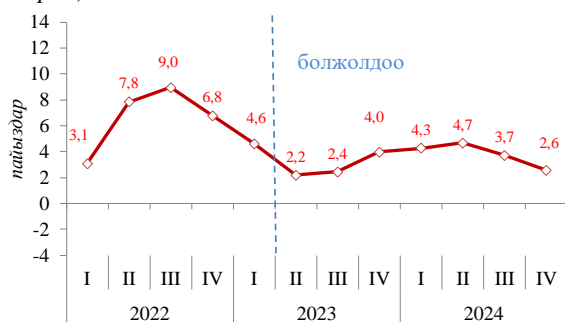
Орто мөөнөттөгү болжолдоонун базалык сценарийинде геосаясий чыңалуу, дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда туруктуу баа динамикасы, сакталган жогорку инфляциялык күтүүлөр, демилгелөөчү бюджет-салык саясаты эске алынаган.

Соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикаларынын байкоого алынган өнүгүү тенденцияларын эске алганда, ошондой эле орто мөөнөттүү келечекте дүйнөлүк чийки зат рынокторунда баалардын динамикасына, Кыргыз Республикасынын 2023-2024-жылдары өнүктүрүүнүн макроэкономикалык негизги көрсөткүчтөрүнүн кийинкидей болжолдоосу иштелип чыккан.

Кыргызстан экономикасынын реалдуу сектору 2023-жылы ортодон жогору деңгээлдеги өсүштү көрсөтөт.

5.2.1-график. Реалдуу ички дүң өнүмдү болжолдоо.

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

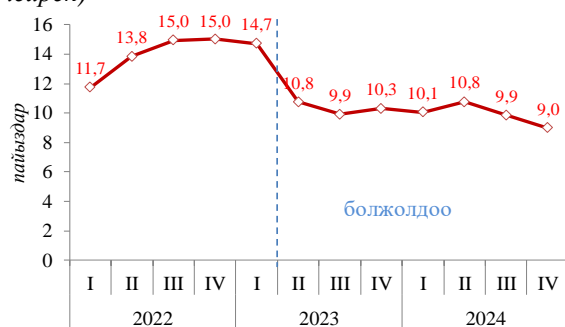
2023-жылдын жыйынтыгы боюнча ИДӨнүн реалдуу өсүшү болжол менен 3,3 пайызды, «Кумтөрдү» эске албаганда, 4,6 пайыздын тегерегин түзөт. «Кумтөр» кен казып алуу ишканаларында өндүрүш көлөмү өткөн чейректен төмөн деңгээлде күтүлүүдө. Секторлор боюнча экономикалык өсүш айыл чарба сектору (мал чарбачылыгы жана өсүмдүк өстүрүүнүн эсебинен), өнөр жай (токтоп турган ишканаларды калыбына келтирүүнүн жана иштеп жаткан ишканалардын өндүрүшүнүн туруктуулугун сактоонун эсебинен),

кызмат көрсөтүү чейресү жана курулуш сектору менен учурдагы болжолдоодо колдоого алынган.

2024-жылы ИДӨнүн реалдуу өсүш арымы болжол менен 3,7 пайызды, «Кумтөрдү» эске албаганда, 3,9 пайыздын тегерегин түзөт.

5.2.2-график. Инфляцияны болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

2023-жылдын акырында инфляция (өткөн жылдын декабрына карата декабрь) 10-12 пайыз деңгээлинде күтүлүүдө. Чогуу алгандагы суроо-талап жана учурдагы болжолдоо сессиясынын инфляциялык күтүүлөрү тарабынан басым жогорулагандыгын эске алып, Акча-кредит саясаты жөнүндө буга чейинки отчетко салыштырганда инфляция боюнча аталган баа берүүлөр боюнча маалыматтар бир аз өзгөргөн.

2023-жылга карата учурдагы болжолдоодо инфляцияга эң көп салымды азык-түлүктөн башка товарлар кошкон. Алардын өсүшү I чейректин жыйынтыгы боюнча буга чейинки болжолдоо сессиясында каралган күтүүлөрдөн жогору түптөлгөн. Жол жүрүү тарифтерин жогорулатуу (2023-жылдын май айына болжолдонгон) жокко чыгарылгандыгы жөнүндө маалыматка байланыштуу административдик баалардын салымы азайган. Азык-түлүк инфляциясынын салымы Акча-кредит саясаты жөнүндө буга чейинки отчетко салыштырганда өзгөргөн жок. Мындан тышкары 2023-жылы

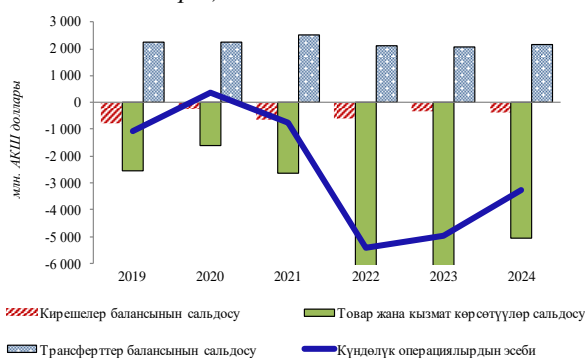
акыркы беш жыл ичиндеги түшүмдүүлүктүн орточо көрсөткүчтөрүнүн деңгээлинде Борбодук Азия регионунда түшүмдүн жакшы болушу күтүлүүдө, бул азык-түлүк товарларына баанын өсүшүн кармап турууга шарт түзөт. Мамлекеттик органдардын жаңы тарифтерди кабыл алуусунун интенсивдүүлүгүнө, ошондой эле АКШ долларынын сомго карата алмашуу курсунун динамикасына жараша инфляциялык жагдай түзүлөт.

2023-2024-жылдарга карата төлөм тендемин болжолдоо¹

2023-жылга өлкөнүн төлөм тендеми көрсөткүчтөрүн болжолдоо айкын мезгилде алынган маалыматтарды жана Кыргызстандын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүнүн такталган баштапкы өнүгүү шарттарын эске алуу менен корректировкаланган. Айкын мезгилде алынган маалыматтарга ылайык, тышкы сооданын өзгөртүлгөн шарттарын көрүүгө болот. Кыргыз Республикасынын экономикалык өсүшү боюнча баа берүүлөр сакталган, ал эми соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өсүшү боюнча баа берүүлөр көбөйүү жагына өзгөргөн, бирок тышкы сектор жогорку деңгээлдеги белгисиздик менен мүнөздөлүүсүн улантууда. 2023-жылдын жыйынтыгы боюнча, товарлар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн терс балансы күндөлүк операциялардын тартыштыгы ИДӨнүн 41,1 пайызы деңгээлинде түптөлүшү үчүн негиз болушу күтүлүүдө.

5.2.3-график. Күндөлүк операциялар эсеби боюнча болжолдуу маалыматтар

(млн АКШ доллары)

Мурдатан бери региондо логистикалык ырааттуулукту кайра өзгөртүүнүн натыйжасынан улам айкын мезгилде катталган маалымат, тышкы соода жүргүзүү боюнча күтүүлөрдүн жаңыртылышын шарттаган. Мындан тышкары, экспорт жана импорт көрсөткүчтөрүнө азык-түлүккө жана энергия ресурстарына дүйнөлүк баалардын өсүшүнүн сакталып турушу да таасирин тийгизет. Экспортко караганда импорттун өсүш тенденциясы

сакталгандыгынан улам жогорку деңгээлдеги соода тартыштыгы жогору деңгээлде сакталышы күтүлөт.

Болжолдуу күтүүлөргө ылайык 2023-жылдын жыйынтыгы боюнча экспорт 2022-жылдагы деңгээлден 48,9 пайызга жогору түптөлөт. Алтын, айыл-чарба багытындагы, иштеп чыгаруу өнөр жай, ошондой эле текстиль жана тигүү өндүрүшүнүн товарларынын берүүсү экспортко кыйла колдоо көрсөтөт.

Импорттук сунуштоолор, күтүлгөндөй эле жогору деңгээлде сакталат (импорт 2022-жылга салыштырмалуу 8,6 пайызга көбөйүшү болжолдонууда). Импорттун түзүмүндө керектөө багытындагы товарларды жана аралык товарларды импорттоо көлөмүнүн көбөйүшү күтүлүүдө. Энергия продукцияларын берүүлөр боюнча күтүүлөр энергия продукцияларына дүйнөлүк баанын төмөндөшүнүн эсебинен дагы, буга чейинки жылдан төмөн деңгээлде түптөлөт.

Айкын мезгилде алынган маалыматтар күндөлүк трансферттердин таза агылып кириши боюнча болжолдоолорду кайра кароого негиз болгон. Ошентип, кайра каралып чыккан болжолдоого ылайык, жеке трансферттердин таза агылып кириши 0,3 пайызды түзөт. Муну менен бирге, расмий трансферттердин агымы дагы деле өткөн жылдагы деңгээлден төмөн болушу күтүлөт.

¹ Болжолдоо Улуттук банктын айкын мезгилде колдонулган кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен түзүлгөн.

«Кызмат көрсөтүүлөр» статьясы боюнча сальдо болжолдонгон товар жүгүртүүгө байланыштуу алынган транспорт кызмат көрсөтүүлөрүнүн жогорку көлөмүнүн таасири астында терс түптөлөт.

Күндөлүк эсептин күтүлүп жаткан тартыштыгы финансылык эсеп жана капитал менен операциялар эсеби тарабынан олуттуу көлөмдө каржылоону талап кылат. Финансылык капиталдын негизги агылып кирүү булагы катары башка жана тике чет өлкөлүк инвестициялар саналат. Мамлекеттик жана жеке сектордун мурда алынган кредиттерди тейлөө көлөмү олуттуу деңгээлде сакталат.

2023-жылы экономиканын тышкы секторунун өнүгүшү боюнча болжолдоонун кайра каралышы 2024-жылга карата төлөм теңдемин мындан ары өнүктүрүү боюнча күтүүлөрдүн өзгөрүшүн шарттаган. Бүтүндөй алганда, дүйнөдөгү геосаясий жагдайга байланыштуу белгисиздик жагдайынан улам, Кыргыз Республикасынын экономикасынын өнүгүшүнүн алгылыктуу арымы тууралуу божомолдор өзгөргөн эмес.

Жеке трансферттердин агылып кириши боюнча оң динамикасына байланыштуу соода балансынын олуттуу тартыштыгынын салыштырмалуу төмөндөшү сыяктуу факторлордун жыйындысынын таасири астында, күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгы 2024-жылы ИДӨгө карата 24,1 пайыз деңгээлинде түптөлүүсү күтүлүүдө. Соода балансынын тартыштыгы баа берүүлөргө ылайык, 2023-жылга салыштырмалуу экспорттун өсүшүнүн жана импорттук берүүлөрдүн төмөндөөсүнүн эсебинен төмөндөйт. Эсептөөлөргө ылайык, экспорттун күтүлгөн өсүшү жана импорттун орточо төмөндөөсү 2023-жылга салыштырмалуу соода балансынын терс сальдосунун 23,6 пайызга кыскарышына алып келет. Күндөлүк трансферттердин динамикасы акча которуулардан түшүүлөрдүн 5,0 пайызга өсүүсүнөн улам 4,1 пайызга жогору болору болжолдонууда.

2024-жылы капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби боюнча чет өлкө капиталынын жетишсиз агылып кирүү тобокелдиги сакталат, бул Улуттук банктын эл аралык камдарынын эсебинен кошумча каржылоону талап кылышы мүмкүн. Капиталдын түшүүсүнүн басымдуу бөлүгүн тике чет өлкө инвестициялары жана жеке секторго башка инвестициялар камсыз кылышы күтүлүүдө. Мамлекеттик жана жеке сектордун карызга алынган тышкы капитал боюнча милдеттенмелери көбөйөт жана буга чейин алынган ссудаларды жана карыздарды тейлөөнүн өсүү тенденциясы сакталат.

Кыргыз Республикасынын 2023-2024-жылдар үчүн төлөм теңдеми боюнча иштелип чыккан болжолдоодо төмөнкүдөй тобокелдиктер сакталууда:

- геосаясий абалга байланыштуу белгисиз жагдай;
- мунай, алтын жана азык-түлүк боюнча дүйнөлүк баалардын өзгөрүлмөлүүлүгү;
- соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдө экономикалык абалдын начарлашы;
- соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө алмашуу курсунун өзгөрүлмөлүүлүгү;
- мамлекеттик жана жеке сектордун карыздык милдеттенмесинин көбөйүшү.

1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр

(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек ичинде)

Көрсөткүчтөрдүн аталышы	Өлчөө бирдиги	2020				2021				2022				2023
		I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.
1. Суроо-талап жана сунуш¹ <i>(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, реалдуу өсүшү аркылуу)</i>														
Номиналдык ИДӨ, чейрек ичинде	млн сом	117 150,9	122 725,1	173 410,8	188 533,5	121 427,5	155 416,7	210 061,2	236 216,8	145 869,2	189 451,0	270 129,4	296 874,5	183 892,2
ИДӨ	%	2,3	-11,8	-7,5	-12,8	-8,4	5,1	1,6	11,9	4,5	7,8	9,0	6,8	4,6
Кумгөрдү эске албаганда, ИДӨ	%	1,5	-14,3	-8,0	-11,6	-4,0	10,3	2,3	6,0	3,8	4,0	6,9	7,9	3,9
Ички керектөө	%	5,0	-19,0	-2,5	-8,3	-1,9	26,3	4,6	15,8	4,2	9,3	5	-	-
Инвестициялар	%	-40,0	-47,2	-30,1	-10,8	8,0	-116,1	24,1	54,8	207,3	573,4	38,4	-	-
Таза экспорт	%	-27,1	-67,2	-27,4	14,1	30,2	10,8	67,3	93,6	152,2	312,1	173	-	-
<i>ИДӨнүн өндүрүшү:</i>														
Аял чарба	%	0,6	0,7	1,0	0,7	1,7	-1,5	-7,6	-5,0	2,3	1,8	8,3	8,0	1,9
Өнөр жай	%	4,4	-2,7	-8,2	-18,6	-15,2	-5,2	1,3	44,9	8,3	20,6	20,5	2,0	7,5
Курулуш	%	-2,5	-12,7	-5,7	-25,0	-19,8	-12,7	-3,3	1,9	2,2	4,1	2,3	14,6	2,4
Кызмат көрсөтүү	%	1,9	-17,8	-11,7	-9,4	-5,1	14,6	8,5	7,3	3,4	4,6	6,7	6,7	4,1
аван ичинде соода жүргүзүү	%	3,6	-30,9	-14,8	-14,2	-12,2	35,2	12,3	12,2	6,3	6,8	11,0	10,4	8,4
2. Баалар²														
Керектөө баа индекси (КБИ)	%	104,4	107,2	105,3	108,4	110,3	111,3	114,1	112,0	111,7	113,8	115,0	115,0	114,7
Керектөө баа индекси (КБИ), мезгилдин акырына карата жылдык мааниде	%	105,9	105,8	105,4	109,7	110,2	114,2	113,5	111,2	113,2	113,1	115,5	114,7	112,7
Базалык КБИ	%	103,5	105,8	105,3	108,1	110,1	110,6	113,0	111,3	111,8	114,4	117,4	118,0	115,6
<i>КБИ, товарлар жана кызмат көрсөтүүтөрдүн негизги топтору боюнча:</i>														
Азык-түлүк товарлары	%	108,1	113,4	109,7	115,4	117,9	117,3	121,5	115,3	113,5	116,6	117,9	116,7	115,9
Азык-түлүктөн башка товарлар	%	100,9	102,1	101,6	102,0	103,7	106,4	108,6	110,4	110,3	111,2	110,9	111,8	121,9
Алкогөлдүк ичимдиктер, тамеки	%	104,2	105,3	105,7	106,3	106,0	108,3	110,4	111,3	113,6	114,9	117,8	122,5	112,9
Тейлөө	%	101,0	101,0	100,0	102,3	103,3	104,1	105,0	105,4	107,9	109,0	111,1	111,0	109,9
<i>КБИ, мүнөздөмөсү боюнча классификациялоо:</i>														
Активдик товарлар	%	103,1	103,3	102,8	103,4	102,1	102,3	115,5	117,7	118,8	117,5	117,9	120,3	117,9
Жонго салынуучу баа	%	102,7	102,7	102,8	102,8	102,7	102,7	101,8	106,0	110,9	111,9	112,2	107,0	103,1
Инфляциянын рыноктук деңгээли	%	100,8	101,9	101,3	102,6	101,0	102,2	106,8	107,1	107,4	109,1	110,4	112,6	114,5
3. Тышкы сектор³ <i>(ИДӨ карата пайыздарда)</i>														
Соода балансы	ИДӨ карата %	-27,5	-22,3	-18,3	-18,6	-19,6	-19,4	-23,5	-28,3	-37,2	-50,5	-62,7	-62,0	-62,8
Күндөлүк операциялар эсеби	ИДӨ карата %	-9,0	-4,0	0,4	4,8	3,8	4,9	-1,1	-8,7	-19,7	-35,2	-47,7	-49,3	-51,1
Товарлар жана кызмат көрс. экспорт	ИДӨ карата %	34,7	34,3	33,5	31,6	31,0	39,2	39,9	38,6	37,7	31,4	29,7	32,4	32,6
Товарлар жана кызмат көрс. импорт	ИДӨ карата %	61,5	56,3	53,2	52,5	53,5	61,4	65,8	69,5	77,6	84,0	94,4	95,3	95,9
4. АКШ долларынын алмашуу курсу (бир мезгилдин акырына карата)														
	сом	80,8100	75,9887	79,6000	82,6498	84,7792	84,6640	84,7907	84,7886	83,3090	79,5000	80,1829	85,6800	87,4200
5. Монетардык сектор														
Улуттук банктын эсептик чеги, мезгилдин акырына карата	%	5,00	5,00	5,00	5,00	5,50	6,50	7,50	8,00	14,00	14,00	14,00	13,00	13,00
"Overnight" депозити боюнча чек, мезгилдин акырына карата	%	2,75	2,75	2,75	2,75	3,25	4,25	5,25	5,50	12,00	12,00	12,00	10,00	10,00
"Overnight" кредити боюнча чек, мезгилдин акырына карата	%	5,75	5,75	5,75	5,75	6,00	7,00	8,00	8,50	16,00	16,00	16,00	15,00	15,00
Банктар аралык кредит рыногундагы орточо алынган пайыздык ченер, чейрек ичинде	%	3,55	3,85	3,79	3,79	4,15	5,30	6,50	6,76	10,12	14,51	12,97	12,00	10,52
<i>аван ичинде:</i>														
РЕПО бүтүмдөрү боюнча	%	3,55	3,85	3,97	3,84	4,15	5,32	6,52	6,76	10,12	14,51	12,97	12,00	10,52
улуттук валютада кредиттер боюнча	%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
чет өлкө валютасында кредиттер боюнча	%	-	-	2,50	2,50	-	-	7,00	-	-	-	-	-	-
7 күндүк нота боюнча орточо салмакташып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	3,97	3,95	3,95	4,01	4,50	5,26	6,08	6,57	11,86	13,11	12,82	11,41	10,35
14 күндүк нота боюнча орточо салмакташып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,15	4,32	4,20	4,50	5,03	5,64	6,50	6,93	11,45	13,57	13,11	12,17	11,27
28 күндүк нота боюнча орточо салмакташып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,31	4,52	4,37	4,62	5,15	6,12	6,87	7,26	11,09	13,82	13,46	12,57	12,37
91 күндүк нота боюнча орточо салмакташып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,48	4,65	4,70	4,70	5,45	5,43	7,45	-	-	-	15,19	13,81	13,52
182 күндүк нота боюнча орточо салмакташып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Акча базасы	%	13,6	24,1	28,3	24,8	24,2	10,7	6,6	6,5	8,8	19,8	31,7	44,9	38,8
Банктардан тышкаркы акчалар (M0)	%	14,9	26,9	31,7	29,3	23,7	9,2	5,8	0,5	5,7	20,5	27,5	41,3	32,5
Акча топтому (M1)	%	14,0	24,4	28,4	24,7	22,9	12,4	12,3	15,7	7,4	23,1	27,3	36,1	41,2
"Тар" мааниде кодификациялуу акча массасы (M2)	%	15,9	23,1	24,9	20,5	18,9	12,0	11,7	15,6	8,6	20,8	25,3	32,5	36,5
Акча массасы (M2X)	%	16,7	21,7	21,0	23,9	18,6	16,9	16,2	19,1	9,5	18,6	27,5	30,6	40,0

¹ Улуттук Статистика Комитетинин маалыматы боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук Банктан эсептик көрсөткүчтөрү

² Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

³ Коэффициенттер акыркы 4 чейректи камтыган жылдык маалыматтардын негизинде эсептелет. I ч. үчүн алдын ала алынган маалыматтар.

2-тиркеме. Глоссарий

Базалык инфляция – бул, баанын кыска мөөнөттүү, түзүмдүк жана сезондук өзгөрүүлөрүн эске албаган инфляция: инфляция көрсөткүчүн эсептөөдөн сезондук, тышкы факторлор жана административдик белгиленген тарифтер менен шартталган товарларга баанын өсүшү алынып салынат

Мамлекеттик казына векселдери (МКВ) – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн кыска мөөнөттүү (3, 6 жана 12 айлык) дисконттук мамлекеттик баалуу кагаздары. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги МКВ эмитенти болуп саналат. МКВ Улуттук банк тарабынан өткөрүлгөн аукциондор аркылуу жума сайын жайгаштырылат. Аукциондорго тике катышуучулар катышуу укугуна ээ. Юридикалык жактар сыяктуу эле, жеке адамдар да Кыргыз Республикасынын МКВ ээсинен боло алышат. Чет өлкө инвесторлорунун МКВ рыногуна кирүү мүмкүнчүлүгү чектелген эмес. МКВнын экинчилик рыногундагы бүтүмдөр Улуттук банктын автоматташтырылган тоорук системасы аркылуу жүзөгө ашырылат, ал катышуучуларга өз жумуш ордуларынан МКВны сатып алуу/сатуу боюнча операцияларды ишке ашырууга мүмкүнчүлүк берет.

Мамлекеттик казына облигациялары (МКО) – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн пайыздык кирешеси (купон) менен, ошондой эле жүгүртүү мөөнөтү бир жылдан жогору болгон узак мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздары. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги МКО эмитенти болуп саналат. Улуттук банк МКОнун чыгарылыштарын тейлөө боюнча башкы агент болуп саналат.

Акча базасы – Улуттук банктын жүгүртүүгө чыгарылган нак акча боюнча милдеттенмеси жана Улуттук банктын башка депозиттик корпорациялар алдындагы улуттук валютадагы милдеттенмеси.

Акча топтому – ликвиддүүлүк деңгээли боюнча классификацияланган акча массасы: M0; M1; M2; M2X.

M0 – банктардан тышкары нак акча.

M1 – M0 + резиденттердин улуттук валютадагы которулма депозиттери.

M2 – M1 + резиденттердин улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттери.

M2X – M2 + резиденттердин чет өлкө валютасындагы эсептешүү (күндөлүк) эсептери жана депозиттери.

M2X акча топтомуна камтылган депозиттер – жеке адамдардын жана юридикалык жактардын депозиттери, ошондой эле башка финансы-кредит мекемелеринин депозиттери, мында Өкмөтүн жана резидент эместердин депозиттери алынып салынат.

Башка депозиттик корпорациялар – борбордук банктан башка, бардык финансылык корпорациялар-резиденттер, финансылык ортомчулук алардын ишинин негизги түрү болуп саналат жана алар кеңири мааниде колдонулуучу акча массасынын (M2X) улуттук аныктамасында камтылган милдеттенмелерди чыгарышат.

Долларлашуу – өзүнүн улуттук валютасына ээ өлкөнүн ички акча жүгүртүүсүндө АКШ долларынын кеңири колдонулушу.

Инфляция - белгилүү бир убакыт аралыгында баалардын жалпы деңгээлинин өсүш тенденциясы, ал товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр куржунунун үй чарбаларынын керектөө чыгашаларынын түзүмүндө салмактанып алынган наркын эсептөөнүн негизинде өлчөнөт. Кыргыз Республикасында инфляция деңгээлин мүнөздөгөн көрсөткүч болуп керектөө баа индекси саналат.

Номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (НЕАК) – бул, номиналдуу алмашуу курсунун салмактанып алынган орточо маанисин түшүндүрөт. Анда кароого алынып жаткан өлкөдө орун алып турган баанын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдөгү баага карата өзгөрүү тенденциясы эске алынбайт.

Керектөө баа индекси (КБИ)– керектөөчү тарабынан өндүрүштүк эмес максатта сатылып алынган товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр топтомунун наркынын өзгөрүүсү чагылдырылат. Бул көрсөткүч инфляцияны өлчөө ыкмаларынын бири болуп саналат, ал калк тарабынан керектелген негизги товарлар куржунунун баасына салыштырууга негизделген жана чогуу алгандагы керектөөдө бул товарлардын салыштырма салмагына ылайык салмактанып алынган.

Реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (РЭАК) – бул номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун, соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө орун алып турган баанын салыштырмалуу өзгөрүүсүнө ылайык келген өлчөмгө корректировкаланган, орточо салмактанып алынган маанисин түшүндүрөт. РЭАК өлкө валютасынын соода боюнча алдыңкы өнөктөш өлкөлөрдүн валюталарына карата салмактанып алынган реалдуу алмашуу курстарын эсептөөнүн негизинде аныкталат.

Core CPI индекси – бул азык-түлүк товарларына, электр энергиясына, газга жана отундун башка түрлөрүнө карата наркты эске алуусуз баалар.

Ноталар – бул Улуттук банк тарабынан жүгүртүүгө чыгарылган дисконттук баалуу кагаздар. Улуттук банктын Акча-кредиттик жөнгө салуу комитетинин чечими боюнча, ноталар 7 күндөн 364 күнгө чейинки мөөнөткө чыгарылат. Ноталар боюнча максималдуу кирешелүүлүк аукцион өткөрүлгөн күнгө карата аныкталган эсептик ченге барабар өлчөмдө белгиленет.

Репо шарттарындагы операция – келечекте белгилүү бир күнү, алдын ала макулдашылган баада кайра сатуу/сатып алуу милдеттенмеси менен экинчилик рыногунда мамлекеттик баалуу кагаздарды сатып алуу/сатуу операциясы

Төлөм теңдеми – резиденттер жана резидент эместер ортосунда белгилүү бир мезгил ичинде ишке ашырылган экономикалык операциялардын суммардык түрүн чагылдырган отчет.

Төлөм теңдеминин сальдосу – чет өлкөлөрдөн түшүүлөр менен чет өлкөлөргө төлөмдөр ортосунда келип чыккан айырма.

Соода балансынын сальдосу – экспорт жана импорт наркы ортосунда келип чыккан айырма.

Эсептик чен – бул, акча кредит саясатынын инструменти, ал борбордук банк тарабынан белгиленген пайыздык ченди билдирет жана экономикада акча ресурстарынын наркын аныктоодо базалык багыт берүүчү катары кызмат кылат.

3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси

АБР	Азия өнүктүрүү банкы
ИДӨ	ички дүң өнүмү
МКВ	мамлекеттик казына вексели
МКО	мамлекеттик казына облигациясы
КММ	күйүүчү-майлоочу материалдар
ЕАЭБ	Евразия экономикалык бирлиги
ЕБРР	Европа реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкы
КБИ	керектөө баа индекси
КЭР	Кытай Эл Республикасы
КР	Кыргыз Республикасы
МБКР	Кредиттик ресурстардын банктар аралык рыногу
ЭВФ	Эл аралык валюта фонду
Улуттук банк	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы
УСК	Улуттук статистика комитети
НЭАК	номиналдуу эффективдүү алмашуу курсу
ОПЕК +	Мунайды экспорттоочу өлкөлөр уюму
РА	Армян Республикасы
РБ	Беларусь Республикасы
РК	Казакстан Республикасы
РЭАК	реалдуу эффективдүү алмашуу курсу
АКШ	Америка Кошмо Штаттары
ФОб	Экспорттоочу өлкөнүн чек арасындагы баа (Free on Board)
ФРС	АКШнын Федералдык резерв системасы
ЦБРФ	Россия Федерациясынын Борбордук банкы
COVID-19	коронавирус инфекциясы 2019-nCoV (COrona VIRus Disease 2019)
СРІ	керектөө баа индекси (Consumer price index)